

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

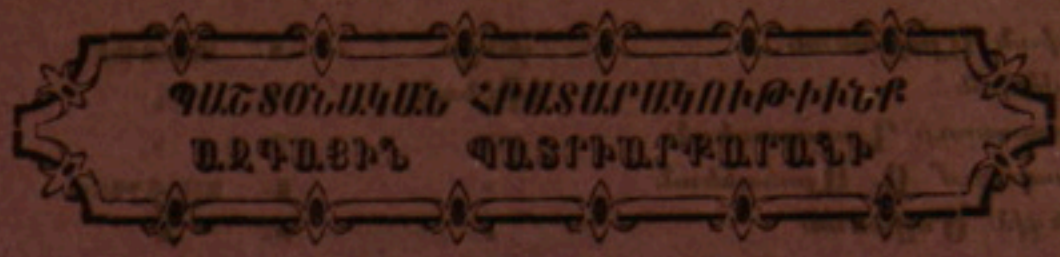
Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ԲԱՅՈՒՄ 1875 ՎՍԻՆ

ՆԻՍՏ ԻԳ,

26 ՄԱՐՏ 1876

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ՄԻՔԱՅԻԼԻԱՆ

1876

ՄԱՅԻ ԴԻՒԱՆ

Ստեփան Արարական	Գրք	Ա. 450/1840
Ռուսիական	Էփեմի	Բ.
Քրիստոսաւոր Ղազարական	Պ	Գ.
Համարձու՝ Ս. Աւանան	Պ	Ա. 450/1840
Գարեգին Մեկրեան	Պ	Բ.
Պողոս Պատմական	Պ	Գ.

ԶԵՆՆՀԱՍՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Տ. Խորեն Արքեպիսկոպոս Նոր-Պէյ	Ա. 450/1840
Տ. Յովնաննէս Բ. Մեկրեան	
Նիկիոս Աւանան	Էփեմի

ԴԱՍԻԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Տիգրան Կոստան	Էփեմի	Ա. 450/1840
Գեորգ Ստեփաննան	Պ	
Ռուսիան Կիւմրի շէրտանան	Պ	

ԿԱՄԱՆՅՑ ԴԻՒԱՆ

Քրիստոսաւոր Ղազարական	Էփեմի	Ա. 450/1840
Յովնաննէս Աղնաւորեան	Պ	
Բարսեղ Հարանան	Պ	

ՀԱՄԱՐԱՆԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Ստեփան Պէյլիճեան	Էփեմի	Ա. 450/1840
Յովնաննէս Կոստան	Պ	
Սիմոն Միքայէլեան	Պ	

ՅԱՐԱՐԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Առաքել Ալթուն Տիգրի	Էփեմի	
Տիգրան Կիւմրի շէրտանան	Պ	
Օղակն Խանասարեան	Պ	

ԻՐԱՆԱՍՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Տ. Մատթէոս Վ. Խորեան	Ա. 450/1840
Տ. Գրիգոր Բ. Անճեան	
Սինեբերիմ Մանուկեան	Էփեմի

ՆԱՍԱԶԵՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Կարապետ Շահապեան	Էփեմի	Ա. 450/1840
Յովնէֆ Մաղլանեան	Պ	
Ստեփան Փարսեանց	Պ	

ԽՄԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Խաչատուր Միսարեան	Էփեմի	Ա. 450/1840
Կարապետ Խիլիճեան	Պ	
Յարութիւն Մեկրեան-Գուրի	Պ	

ԲԱՅՈՒՄ 1875 ԱՍԵՆ

ՆԻՍՏ ԻԳ.

26 Մ Ա Ր Ց 1876

ՆԱԽԱԳԱՀ. — ԱՄԵՆ. Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԻ ՀԱՅՐ
ԱՏԵՆԱՊԵՏ. — ՍՏԵՓԱՆ ՓԱՇԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ԱՐԿԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓՈՒԹԱՆՔ

ԿԵՐՈՆԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒԹԱՆՔ		
1. Խորեն Արքեպիսկ. Նոր-Պէյ	Բ.	
2. Կարապետ Եղիակ. Սիւրբեան	Բ.	
3. Ամբրոսիոս Վ. Ռուբինեանց	Բ.	
4. Գարեգին Պ. Թաթաւան	Բ. 2	
5. Խորեն Պ. Կիրոյնեանց	Բ.	
6. Հ. Մեկրեան Պ. Կոստան	Բ.	
7. Մատթէոս Պ. Իգմիւրեանց	Բ.	
8. Յովնաննէս Պ. Փարսեան	Բ.	
9. Ներսէս Պ. Առլանեան	Բ.	
10. Պողոս Պ. Խոյսանեան	Բ.	
11. Եղիակ Պ. Աղաւաղեան	Բ.	
12. Արտակալ Պ. Մամբրեան	Բ.	
13. Գրիգոր Արարեան	Բ.	
14. Գրիգոր Անճեան	Բ.	
15. Խորեն Փիլիպոսեան	Բ.	
16. Յարութիւն Արարեան	Բ.	
17. Յովնաննէս Մեկրեան	Բ.	
18. Ստեփան Ստեփանեան	Բ. 2	
19. Սահակ Տ. Սարգսեան	Բ.	
20.		
ԱՆՔՈՐԱԿԱՆՔ		
(Ա. Վիճակ)		
Գումգալիս, Կիւմրի փոքր և		
Գումգալիսի դուրս		
21. Գրիգոր Պէրսեան		
Բ. Բացակայութիւն առաջին		
Բ. 2 Բացակայութիւն երկրորդ		
Բ. Պ Բացակայութիւն քանադոր պատճառ		
Հ. Հրատարակ		
22. Գեորգ Ստեփանեան	Բ. 2	Խակիտուր Ս. Կարապետ
23. Խաչիկ Մանուկեան	Բ.	49. Միւրան Պաշտօնաւորեան
24. Կարապետ Աղաղմանեան	Բ.	50. Յովնաննէս Ճիւղեան
25. Համարձու՝ Մաղարեան	Բ.	51. Նիկիոս Աւանան
26. Սինաս Գարսեան	Բ.	52. Տրդատ Փարսեան
27. Յովնաննէս Խոյսանեան	Բ. 2	(Գ. Վիճակ)
28. Յովնաննէս Պարսեան	Բ.	Բերս
29. Յովնաննէս Ստեփանեան	Բ. 2	53. Արիկ Ռուսեան
30. Ն. Մեկրեան Տորթոբ	Բ.	54. Գրիգոր Ալիմիճեան
31. Պողոս Պատմական	Բ.	55. Մարտիրոս Յ. Տիւրեան
32. Պարսոս Քիլիճեան	Բ.	56. Միքայէլ Մամբրեան
33. Ռուսիեան	Բ.	57. Նշան Քաղաղեան
34. Սարգիս Աղաղմեան	Բ.	58. Ստեփան Խոյսեան
35. Սահակ Աղբո	Բ.	59. Տեղեմար Մ. Կարսեան
36. Սինեբերիմ Մանուկեան	Բ. Պ	60.
37. Փիլիպոսեան Տորթոբ	Բ.	61.
(Բ. Վիճակ)		Գարսեան փոքր
Պիլիպոս		62.
Պիլիպոս		Միքայէլ
38. Բարսեղ Հարանան	Բ.	63. Կարապետ Պ. Պէրսեան
39. Կարապետ Ս. Խիլիճեան	Բ.	64. Յակոբ Կոստանեան
40. Յարութիւն Մարտիրոսեան	Բ.	65. Յակոբ Պ. Նորաստեանեան
Երեմիայիս		66. Յովնաննէս Աղաղմեան
41. Խաչատուր Ղազարեան	Բ. Պ	67. Տիգրան Կոստան
42. Կարապետ Գ. Փարսեան	Բ.	Պիլիպոս և Ղազարիս
43. Մարտիկ Յիլիճեան	Բ.	58. Յարութիւն Մեկրեան-Գուրի
44.		(Գ. Վիճակ)
Խակիտուր Ս. Խաչ		Գումգալիս և Խաչատիկ
45. Յովնաննէս Շահեան	Բ. Պ	69. Յովնաննէս Կոստան
46. Յովնաննէս Ս. Մաղլանեան	Բ. Պ	70. Ստեփան Պիլիճեան
47. Ստեփան Պատմական	Բ.	
48. Ստեփան Առլանեան	Բ.	

Գրություն	ԳԱՆՈՒԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆՔ	Մուշ
71. Կարապետ Շահապետ	Բ. 2	121. Ստեփան Պ. Պ. Փարապետ
72. Մկրտիչ Մուրադյան	Բ. Պ	Տիվրիկ
Նարչգահյու	101. Մանուկ Առյան	122.
78. Յակոբ Եղեմյան	Բ.	Զեյթուն և Մարաշ
Երևանահայկ Սամարիոյ	103	123.
74. Օգոստ Խոսրովյան	103. Ուրբեկ Կիսիկ շեքուրյան	Տրապիզոն
Թօնիզահյու	103. Նիկոմիդիա	124. Մկրտիչ Կարան
75.	104. Տեղբայր Կիսիկ շեքուրյան	Բ. 2
Լյուսի Ս. Եղիա և Ս. Աստուածատր	104. Այն	125.
6. Գարեգին Յ. Մելիքյան	105. Պարոտ Միսրիան	Տիգրանակերտ
Գորո շեքուր	105. Հարանիտար	126. Թաղև թէրեան
77. Աստիա Իկոնացի	105.	Ղան
Հասար և Պոյաճի զիւղ	107. Կարապետ Սալիկյան	127. Արման Մարտունան
78. Յովհաննէս Ենիքան	107. Բաղիշ	Աղբալար
Նոր զիւղ և Սրէնիա	108	128.
79. Ղազար Հովսեփ	108	Հալիպ և Այնթապ
Պարտա	Պարտա	129.
80. Աստուր Գուրապետ	109. Գրեթոտուր Ղազարյան	Սերաստիա
81. Մկրտիչ Գ. Էսան	109. Երզնկա	130. Մկրտիչ Մելիքյան
82. Յովհաննէս Կրկնիկ	110. Մելքոն Հարսեան	Ռուսնոյ
Քարանկոնիկ	110. Ամուսիա	131.
83. Յարութիւն Զեյնիկ	111. Համբարձում Ալմաստան	Կարս
84. Յարութիւն Գ. Տառնան	112. Յովհաննէս Աղնաօրեան	Արթուր Յ. Ալազան
(Ե. Վիճակ)	112. Բարս	132. Արթուր Յ. Ալազան
Սամարիա	113. Երզնկա	Չմկիսիա
85. Ալեկան Պելիքյան	113. Յակոբ Իսթրան	133. Համբարձում Մարքիլիան
86. Ալեկան Քոչարյան	114. Մանճրիս	134. Գաղատիա
87. Եղիազար Մելիքյան	114. Հանճր	135
88. Միսոս Ճաֆարյան	115. Երզնկա և Բարերոյ	Ատանա
89. Յակոբ Քաղապետ	115.	Սըրերոյ
90. Յակոբ Ամասան	116. Թ. քիրտաղ	136. Մատթէոս Ալիքանեան
91. Նազարէթ Շահապետ	117. Տեղբայր Գ. Սրանեան	Եօզղատ
92.	117. Կեսարիա	137. Լոռոյի Պալեօզեան
93.	118. Մատթէոս Մ. Ալազան	Մարտիա
94.	118. Խարերոյ	138.
Խաղիկ	119. Յովհաննէս Եղեմյան	Խոզմիր
95. Աստուր Ալմաստ Երզնկ	119. Յովհաննէս Եղեմյան	139.
96. Խաղապետ Պ. Միսրիան	120. Յովհաննէս Յովակիմեան	Երզնկա
97. Ռեթոս Պելիքյան		140
98. Սարգիս Արապետ		
99. Սարգիս Արապետ		
100. Սրման Միսրիան		

ՕՐԱԿԱՐԳ

Ա. Կտակագիր Սրբուհի Մայրապետի վանքի Արարկոնցի խաղաղիկի :
 Բ. Կրկին տեղեկագիրք խաղաղ յանձնարարի 'ի վերայ Աղբալարայ խնդրոյն (Կրկնակ) :

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

Ստեանը բացուեցաւ ժամը 7 1/2ին 'ի ներկայութեան 43 երեսփոխանաց , որոց թիւն 'ի վերջոյ յանգեցաւ 52 ի :

Ատենապետ Գառն յայտարարեց թէ վերջին երկու նստերու ատենագրութիւնք թէև խմբագրեալ , սակայն ստուարութեան և ժամանակին սղութեան սրտածառաւ չ'են կրցեր տպագրուիլ և երեսփոխանաց ցրուիլ . և յաւելցրնելով թէ ներկայ ատենագրութեան հետ միւս ատենագրութիւնք 'որ ամենը մէկ կըլլան երեք , նոր շրջանի Ա. նստին պիտի ընծայուին վաւերացման համար , անցաւ ատենական ուրիշ գործողութեանց :

Չ.
 Բացակայութիւն

Ատենապետ Գառն անձնական տեղադրութեան սրտածառաւ բացակայ մնալու ստիպուած ըլլալին գրով յայտնող 2 երեսփոխանաց անունները ժողովին հաղորդելէ ետև , որք են՝

Յովսէփ Էֆէնտի Մազլումեան
 Նան " Բաղապետ
 Նանակել տուաւ ներկայութեան տուաւ ընդ մէջ :

Չ.
 Աղբալարի Պանդուխտ Տիվրիկցոց
 Ատենապետ Գառն Տիվրիկցի պանդուխտ ազգայնոց ոմանց կողմէ ստորագրեալ և ըստ օրինի դիւանատունէն տուաւ տպագրեալ աղբալար մը եկած ըլլալը յայտնելով ժողովին ներկայացոյց և կարգաց զոյն , որ ահաւասիկ՝

Ի Յարգանս Ամենայնոցի Սրբազան Պատրիարք Հոգ
 Վանապետի Ատենապետ Փառա
 Ասկէ առաջ մեր հայրենեաց երկու խոնդրոյն նկատմամբ կեղծական վարչութեան դէմ սրտականելի ժողովոյդ բողոքագիր մը մատուցել . զոր ընդունելով ժողովդ ուղղեց Վարչութեան 'ի պատասխանի :
 Այսօր այդ խնդրոց միոյն մեր հայտնարց թողա՞մ կտակի գոյրը վտանգի մէջ առնալուս , սպարաւորեցա՞ր կրկին զխնել սա

մին կմնայ փոքրամասնութեան ալ բացատրու-
թիւնը լսել, որոյ տեղեկարեր ըլլալ խոտուցաւ
Մատթէոս Հայր սուրբը :

S. ՄԱՏԹԷՈՍ ՎՐԴ. — Չեր յանձնարում-
քին եկեղեցական անդամոց բերած տեղեկագիրը
կայանէ թէ եկեղեցական մասին Խաչատուր
կաթուղիկոսի ընտրութիւնն ու օժուժը յետ
ընդ երկար քննութեան ընդունելի վճռուած է
Եկեղեցական Համագումար ժողովն իւր 1874
մարտ 11 ի նստին մէջ . բայց որովհետեւ քաղա-
քական մասին՝ այն է Պետրոս կաթուղիկոսի
սպանման խնդրոյն մէջ Բ. Գուռն զԽաչա-
տուր կաթուղիկոս կտակածելի դատած էր, ուս-
տի Եկեղեցական Համագումար ժողովն այդ
քաղաքական կէտին քննութիւնը խնդրոյն վերջ-
նական լուծումն ըլլալն որոշած ըլլալով, կըս-
տասէր որ այդ կէտին քննութիւնն ալ լրա-
նայ :

Եկեղեցացան Համագումար ժողովն երբ
խնդրոյն եկեղեցական մասն՝ այն է Խաչատուր
կաթուղիկոսին ընտրութիւնն ու օժուժը յատուկ
դատական ատեանի մը մէջ քննութեան կա-
նուր, խնդրոյն վերաբերեալ բարձր գրութիւննե-
րըն, որոց մէջ կը գտնուէին նաև քաղաքական
մասին բողոքներ Խաչատուր կաթուղիկոսի դէմ,
մի առ մի կարգադրուեցան : Կուրեան էֆէնտի
զիտողութիւնը սխալ է, որ կըսէ թէ գործու-
կան մասին օրինական սրահանջումները կատար-
ուած չեն, այնպէս չէ : Համագումար ժողովն
կողմէն կարգեալ դատական ատեանը տեսած և
կարդացած է բոլոր գրութիւններն՝ որ 300 ի
կհասնէին, մանր հետազոտութեամբ քննած է
զանոնք, և բողոքող երկնողներն ալ նոյնպէս
իւր ատեանը ներկայացնելով մանրամասնաբար
զանոնք հարցաքննած է, և ոչ ոք բողոքարկու
գտած :

Հետեւաբար Եկեղեցական Համագումար
ժողովը կաթուղիկոսին դէմ քաղաքական մա-
սին ազգին մէջ բողոքարկու չգտնելով՝ նորա
ընտրութիւնն ու օժուժը օրինաւոր դատեց .
բայց ըստ որում Բ. Գուռն միայն կտակած
յայտնած էր, այդ մասին պէտք եղած բանակ-
ցութեան մտնելն իրեն չվերաբերելուն, յանձ-

նեց խնդիրն սր ժողովն որ անկ է, Բ. Գուռն
յարուցած կտակածանոց լուծումը այն խնդրոյն
վերջնական լուծում համարելով : Այս ամենը
թէ և մանրամասն բացատրուած չեն Եկեղեցա-
կան համագումար ժողովին մարտ 11 ի վճա-
ղըրին մէջ, բայց անոր մէջ յիշուած դատական
մասնաժողովին տեղեկագիրը լիովին բացատրած
էր, և Եկեղեցական ժողովն ալ նոյն տեղեկա-
գրութիւն վրայ հիմնած է իւր վճիռը : Երբ խնդի-
րը այս վիճակին մէջ Ազգային ժողովն ատեա-
նը ներկայանալէ ետև, խնդրոյն քաղաքական
կէտին քննութիւնը և խնդիրն ամբողջապէս
իրիւ թեմական խնդիր Ազգային ժողովն յըզ-
ուեցաւ Արքեպիսկոպոսի ան ի անօրէնութիւն,
Արքեպիսկոպոսի խառն ժողովը հարկ դատեց
բազրիրով մը Բ. Գուռն հարցնել թէ արդեօք
Խաչատուր կաթուղիկոս ժամանակաւ Բ. Գը-
րան իւր վրայ յարուցած կտակածանոցը տա՞հ է
տակարին . և Բ. Գուռն առած պատասխանին
վրայ Քաղաքական ժողովն անպարտ ճանչցաւ
զԽաչատուր կաթուղիկոս Բ. Գրան կտակածան-
րէն : Իսկ Կրօնական ժողովը խնդիրն իւր ձեռքն,
հաստիքնէն վեր նկատելով, ներկայացուց Ե-
կեղեցական համագումար ժողովին : Երբ եկեղե-
ցական ժողովը Քաղ. ժողովն որոշման հետ
Բ. Գրան սրատասխանագիրն ստացաւ, տեսաւ
որ ազգին մէջ Խաչատուր կաթուղիկոսն ան-
հատարէս անմաստանող մը չկայ, Գուռն ս'ը
որ ժամանակաւ կտակածելի է ըսած էր, հիմա
բաւելի մը չունենալը յայտնելով՝ անոր ներքինը
քննելու յանձնարարութիւն կրնէ, որով Խա-
չատուր կաթուղիկոս՝ որ միմիայն Բ. Գրան
ժամանակաւ յարուցած կտակածանոց տակ էր,
անկէ ալ ազատուած եղաւ . ինչպէս որ Քաղա-
քական ժողովը՝ նաև Եկեղեցական համագումար
ժողովը ճանչցան : Մնաց Խաչատուր կաթուղի-
կոսի ներքինը քննելու խնդիրն՝ որ Բ. Գուռն
յանձնարարուած էր, այս ալ խղճի քննութիւն
մ'էր, զոր կատարել Եկեղեցական համագու-
մար ժողովին կտակած էր :

Տե՛սիր իմ, մարդուն ներքինն ի՞նչպէս
զիտնալ պէտք էր, Եկեղեցական Համագու-
մար ժողովն Սպանիոյ հաւատարմութեան ա-

տեան չըրարով, ինչպէս բարձրաստիճան եկե-
ղեցականի մը խոտուածութիւնը լսել . արժան
էր, նոյնն ըրաւ : Եստ մը խորհրդածութենէ
ետև որոշեց Խաչատուր կաթուղիկոսին բերա-
նացի յայտարարութիւնը և խոտուածութիւնը
լսել . ինչպէս որ իւր վճառարոյն սխիզմն ալ
գրած է « յետ նոյն ինքն Խաչատուր կաթու-
ղիկոսի բերանացի խոտուածութիւնը լսելը » :
Ահա Համագումար ժողովն վճիռը մինչև հոս
յանգած է . նորա տուած վճիռն իւր ատենա-
գրութեան մէջ մանրամասն բացատրուած է .
իրիւ տեղեկութիւն միայն կուղեմ հաղորդել
ժողովոյդ՝ այս խոտուածութեան մասին Հա-
մագումար ժողովն մէջ կատարուած գործողու-
թիւնը . ուստի և նոյն ժողովն սորձանադրու-
թեան այն մասը՝ զոր իրիւ ատենագիրք քա-
ղած եմ ատենագրութեան մէջէն, կը ներկա-
յայնեմ ձեզ . ահա տակն իսկ Համագումար
ժողովն հարցումը՝ զոր ըրաւ իւր պատկառելի
ատենին մէջ Խաչատուր կաթուղիկոսին, յետ
ընթեանը Կորին ներկայութեան Բ. Գրան
պատասխանագիրը :

« ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՍՐԲԱԶԱՆ. — Սրբազան Տէր,
ձեր սրբազնութեան Համագումար ժողովն հարց
կողմանէ կը հարցնենք յանուն Աստուծոյ և խղ-
ճի՞ թէ ձեր նախորդին սպանման որ և է կեր-
պով ՚ի մօտոյ կամ ՚ի հեռուստ յարաբերութիւն
մ'ունեցած էք թէ ոչ : Համագումար ժողովը
կողմէ լսել ձեր խոտուածութիւնն ու յայտն-
արարութիւնը » :

Ահա տակն իսկ Խաչատուր կաթուղիկոսին տը-
ւած պատասխանը :

« Ի ԱԶԱՏՈՒՐ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍ. — Ես յոյժ
կը դարմանամ որ այս խնդիրն այսչափ տարի-
ներէ ի վեր Ազգ. ժողովն մէջ խողովակէ խո-
ղովակ անցնելէ յետոյ՝ դարձեալ միեւնոյն հար-
ցումն ինձ կրնէք ոյսօր : Հարցէ՛ք Համագու-
մար ժողովոյդ կողմանէ կարգեալ Քննիչ մաս-
նաժողովն, ես անոր ատենին առաջ ամեն բան
յայտարարած եմ . երեք ամսէ աւելի շարու-
նակ կատարուած քննութեանց մէջ պէտք ե-
ղած բացատրութիւնները տուած եմ : Բացար-
արձակապէս զիս անբաստանող մը կրցա՞ւ զըս-

նել . ս'վ է զիս սճրագործ կամ կտակածաւոր
անուանալն, որ այսօր այդպիսի հարցում մը
կրնէ ինձ պատկառելի ժողովն » :

« Թէ՛ք տարօրինակ կիթուի ինձ ժողովոյդ
այդ հարցումը, բայց պատկառելի ժողովոյդ
առաջարկութիւնը կընդունիմ, և ըստ որում
խիղճս աղատ է՝ կը յայտարարեմ յանուն Աս-
տուծոյ և խղճիս, որ չէ թէ ես իմ նախոր-
դիս սպանման մէջ ՚ի հեռուստ կամ ՚ի մօտոյ
մասնակցութիւն ունեցած չեմ, այլ մտքէս
անգամ անցած չէ » :

Այս խոտուածութենէն ետև ատենագրեալ
Սրբազան հրատարակելով զԽաչատուր կաթուղիկոս
մեկին ի ժողովն, կհարցնէ ժողովականաց
այսպէս .

« ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՍՐԲԱԶԱՆ. — Ժողովական
Հորք, լսեցիք Խաչատուր կաթուղիկոսի այս
յայտարարութիւնն ու խոտուածութիւնը, որ
անխառն և խղճի հանդարտութեամբ արտասա-
նեց : Սրբ՝ արդարութիւնը պարտք կընէ իմ
վրայ հարցնել պատկառելի ժողովոյս Ս. Հարցդ
թէ Խաչատուր Սրբազանի այս յայտարարու-
թեան և երդման վրայ ձեր ամենուն խիղճը
հանդարտած է, և համոզուած էք նորա ան-
մեղութեան » :

« Ժողովականք միահամուռ կտատախա-
նեն . — Այո, համոզուած ենք » : « Ատենագրեալ
Սրբազան կըսէ . — Թէ և խնդիրն իւր եզրակա-
ցութիւնն ստացաւ ժողովական հարցդ յոյտա-
րարութեամբ . սակայն զայն օրինական կեր-
պով վերջացնելու և վերջնական վճիռն ար-
տասանելու համար կատաճարկեմ խնդիրը քը-
ուելի դնել հետևեող կերպիւ . թէ ս'վ որ խղ-
ճի մասք համոզուած է և կընդունի՞ որ Խաչա-
տուր կաթուղիկոս իւր նախորդին սպանութեան
մեղակից կտակածէն բողոքովն անպարտ է,
թող զրէ թղթին վրայ անպարտ բաւն, իսկ ս'վ
որ շընդունիր՝ թող զրէ ոչ » :

« Ատենագրեալ սրբազանի այն առաջա-
կութիւնն ընդունուելով քուէարկութիւնը գաղտ-
նի կատարուեցաւ և քուէհամարն ըլլալով ար-
զիւնքը սոց տուաւ թէ (39) երեսուն և ինն
քուէովք՝ ընդդէմ երեք քուէից՝ որք սրբազ
էին, անպարտ հաշակուեցաւ Տ. Խաչատուր

կաթնուղիկոս՝ ՚ի մեղաւորաց կասկածանոց սարս- նութեան Պետրոս կաթնուղիկոսի սանն Աղ- թամարայ՝ նախորդին իւրոյ ։ ։ ։

Այդ՝ կը հարցնեմ՝ պաշտօնակից կրօնական հարց՝ որք տաս ներկոց են, ա՛յսպէս եղած է է թէ ոչ ։

(Արձանիան Հարբ. — Այս՝, այս՝ ։)

Այսպէս Համագումար ժողովն իւր խղճին համոզմանը և չէ թէ Բ. Գրան գրութեանը վրայ հիմնած է իւր վերջնական վճիռն, և կը տեսնէք թէ իւր համոզումն ալ Խաչատուր կա- թուղիկոսի հանդիսաւոր խոստովանութեանը վրայ կը կայանայ ։

Ահաւասիկ ձեր յանձնարարին փորձաւոր- նութեան տեղեկագրին վրայ այսչափ է մեր բացատրութիւնը ։ Կառաջարկեմ որ յանձնա- իրըմբին փորձաւորութեան տեղեկագիրը նախ քուէի գրուի, որմէ ետե գարձեալ ըսելիք ու- նիմ, եթէ հարկ ըլլայ ։

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Կրնար այժմէն ը- սել և ըմպել խօսքերնիդ. քուէն ետե խօսե- ըս տեղի չմնար. քուէին արդիւնքը՝ Ժողովին վճիռը պիտի ըլլայ ։

Տ. ՄԱՏԹԷՆՍ ՎԱՐԴ. — Ըսելիքս յայտա- բարութիւն մ'է միայն, զոր յետոյ պիտի ը- նեմ ։

ԵԱՀՊԱՋԱՆ Ն. ԷՖ. — Երեւոյի տան անարբ. Աղթամարայ կաթնուղիկոսական խըն- դիրն հոս բերող պատճառն երկու է, որ միա- ցած են իրարու հետ. մէկն է Կիւղեցական Համագումար ժողովոյ նախկին որոշումը, և միւսն է Բ. Գրան վերջին գրութիւնը՝ զոր Արքայան Պատրիարքը պարտաւորած էր հոս բերել, և զոր Ժողովն իւր մեծամասնութեան որոշման վրայ յանձնեց իւր կողմէ կարգեալ յանձնարարին, որպէս զի անկէ գալիք տեղե- կագրոյն համեմատ խնդիրը նկատարութեան առնու ։ Յանձնարար մը մէկ կողմէ բարեբաղդա- բար և միւս կողմէ դժբաղդարար երկու հակաբար- ծիր տեղեկագիր բերած է. յանձնարարին մեծ մասն իւր կարծիքը լիովին աւրաթեան սրտ- ծախան օրինաց համեմատ կը յայտնէ, և միւս

վարբ մասն իւր կարծիքը տարբեր կերպով յայտնելով՝ Խաչատուր սրբազանի անպարտա- թիւնը խղճի համոզման վրայ կը հիմնէ ։ Իրու- է որ շատ ազգաց մէջ տեսակ տեսակ դատա- բաններ կան, բայց չկայ դատարան մը՝ որ սփռագործական խնդրոյ մը համար խղճի հա- մագումով վճիռ սոց, այս կարգի դատարան համար միշտ հաստատուն վիայութեանց և փաստերու պէտքն անհրաժեշտ է, որպէս զի դատարանը կարող ըլլայ ամբաստանեալն ան- մեղ կամ պարտաւոր հաշտել ։ Մեր յանձնա- խօսին մեծամասնութիւնը կազմող այն Մեծ- անդամներն՝ որ այսօր Խաչատուր Արքայան անմեղ ցուցնելու համար իրրե վերջին կէտ Բ. Գրանէն եկած գրութեան վրայ խոր- հելով՝ դանի անբաւական կնկատեն, կը վիայեմ թէ բազմաթիւն նոյն գրութեան ինչ աստիճան կարեւորութիւն ունենալը, և իրենց բարեօր- տութենէն և ազգասիրութենէն շարժեալ կա- ռաջարկեն որ վերջին քննութիւն մ'ալ ըլլայ ետքէն գալիք գէշութեան առաջն առնուելու և ազգին բարձրաստիճան մէկ եկեցականին ա- զատման ճարը գտնալու համար ։ Համարինք թէ այդ գրութեան ստորմասնութիւն այս եղած ըլլար որ մեր քննեցինք և վերջին խաղար- կութիւնը հասկցուցին թէ Խաչատուր Արք- րազանն անպարտ է, և ասիկա իրր սկսելու պահելով՝ Խաչատուր սրբազանն իւր աթոռին վրայ բազմեցնելինք, միթէ ապագային մէջ կըր- նա՞ր օգտակար ըլլալ այն՝ քանի որ դատա- բանի մը վճիռ չէր, ինչպէս մեր յանձնա- խօսին վստահ. անդամներէն մին ըսաւ, քա- նի որ տիպանք բնական այն մազգարան՝ որով Խաչատուր սրբազանի վրայ կասկածանաց ամ- բաստանութիւն մը ծանրացած է. չէ ջնջուած, արդեօք Բ. Գրան այդ գրութիւնն օգուտ կամ արդիւնք կրնա՞յ ունենալ, և երբ ասիէ Տ կամ 10 տարի ետք մէկն ելնէ նորէն մեղաւորու- թեան ամբաստանութիւն մ'ընէ և վիայէ կամ հաստատէ թէ կասկածելի է, միթէ իշխանու- թիւնը ձեռնհաս չէ՞ վերստին քննութեան և դատաստանի յանձնել խնդիրը ։

Իսկ մեր յանձնարարին փորձաւորութեան

կարծեաց նայելով, երբ կը յայտնէ թէ Կիւղե- ղեցական համագումար ժողովոյ հարբ Խաչա- տուր Արքայանի խոստովանութիւնը համ- նելով՝ անոր անպարտութեան համար վերջնա- կան վճիռ արձակած են, չեմ հասկընար թէ ա- ստակ վճիռ մը ինչ աստիճան ընդունելութեան արժանի է ։ Խաչատուր Արքայան Համագո- մար ժողովոյ ասջե ըսեր է թէ ես ամբաստա- նող մը չունիմ, ամբաստանողն ո՛չ ազգն է և ո՛չ տէրութիւնն, այլ նոյն ինքն օրէնքն է, ինչ- պէս ըսաւ Նարեան Էփէնտին. ստախ և օրէն- քը պէտք է ըսէ վճարութիւնով մը թէ ամբաս- տանեալն անմեղ է ։ Քանի որ օրէնքը չըսէր զայդ, և քանի որ հաւանականութիւն կայ ա- պագային մէջ, մինչև իսկ 30 տարի ալ անց- նելէ ետք՝ ամբաստանութիւն և վիայութիւն մը երեան ելնելու, ինչպէս որ փորձով գիտենք թէ եղածներ կան, միթէ պատմութիւնը չը՞ դատաստարտեր գմեղ ըսելով թէ սփռագոր- ծութեան մեղաւորաց Կաթնուղիկոս մը նստե- ցուցած ենք ։

Այս նկատումներով ես ալ Նարեան է- փէնտին համամիտ կառաջարկեմ որ վերջին քննութիւն մ'ալ ըլլայ և օրինաւոր վճարողով մը հաստատուի Խաչատուր Արքայանի անպար- տութիւնն. ասիւ թէ ոչ՝ այս վիճակին մէջ ոչ խիղճս և ոչ քաղաքական օրէնքները չեն ներկր ինձ՝ անոր անպարտութեանը համար ը- ուէ տալ ։

ՓԱՓԱՋԱՆ Ս. ԷՖ. — Կտեսնեմ որ խըն- դիրը ծանրացնող շատ կայ, թէկեպնող բնա- չկայ ։ Վերջին քննութիւն մ'ալ ընել կառա- ջարկուի, վերջին քննութիւնը նախորդ քննու- թիւններէն ինչ տարբերութիւն պիտի ունե- նայ՝ որ կարենայ երեւոյթանաց խիղճը հան- դարտեցնել ։ Ես չեմ կրնար այսպիսի խնդրոյ մը քուէարկութեան մասնակցիլ, չեմ կրնար Խաչատուր Կաթնուղիկոսին ոչ անպարտութեան և ոչ մեղապարտութեան համար քուէ, տալ, վստահ զի ես չեմ քննած որ քուէ տամ, քուէն այն կուտայ՝ որ դատաստար կըլած է և խնդիրն իւր ամեն պարագա- ներովը բննած ու ստուգած, և ըստ այնմ

իւր խղճի ծայրին հետեւելով անպարտ կամ մե- ղապարտ կվճուէ ։ Ինչ ըսել է դատաստանն ու- թիւն ընէ և այս աստեանը վճիռ սոց, իմ խել- քըս շտանէր այս կէտը. հոս Բ. Գրան մէջ որոշումն վարդէկը և փաստարաններ ունինք. անանք այս կէտերը խիստ աղէկ կրնան զիտ- նալ ։ Թէ որ նորոգ քննութիւն պիտի ըլլայ, և այդ քննութեան արդիւնքը հոս գալով ըը- ուէի պիտի ենթարկուի, փոխանակ ժամատու- ղով դնելու, աւելի աղէկ է որ այդ քննու- թիւնն այս ստեանին մէջ ըլլայ ։ Խնդիրը ծա- նըր է կրտսի. այս ծանր է մեղի համար, վս- տըն զի այնպիսի խնդիր մը բերեր են հոս՝ ո- լուն բնաւ մասնակցութիւն չունի Ժողովն ։

Ես Մշոյ դատարին երեւոյթանն եմ, ե- կեր եմ հոս Սահմանադրութեան ինձ տուած պաշտօնը կատարել, այն է՝ առաջարկեալ օրի- նաց ծրագրերը քննել և անոնց քուէ տալ ։ Վարչութեան համարն առնուլ. մէյ մ'ալ վարչութեան ձեռնհասութեան վեր եղած խըն- դիրները լուծել ։ Վարչութիւնը կրնայ սահմա- նադրուիլ այս տեսակ խնդիրները լուծել, և ար- զէն լուծած է զայս. բայց Արքայան Պատրիարքը կըսէ թէ չեմ կրնար գործադրել մինչև ժողովիս հաւանութիւնը չաօնու, սակայն կուզեմ զիտ- նալ թէ Վարչութեան որոշումը չգործադրե- լու համար ինչ սահմանադրական պատճառ- տանի, որպէս զի ժողովս փոխանակ խնդրոյն մանրամասնութեանց մտնելու, սահմանադրական կէտին բացատրութեանն ու որոշմանը ձեռնար- կէ, որ է իւր պաշտօնը ։ Կտեսնէք որ ես բուն խնդրոյն վրայ չեմ յածիր, այլ անոր հոս գա- լուն օրինաւորութեան կէտը ձեռք կառնում և զայն կրտարիմ զխնայ ։ Գարձեալ ուշա- զըրութեան արժանի ուրիշ կէտ մ'ալ կայ ։ Արքայան Հայրն այնպիսի խնդիր մը հոս բերու- որ չմտածեց թէ ինք յետոյ ինչպէս պիտի կըր- նայ մէջէն ելնել. ներեցէք որ բացատրեմ այս ըսածս ։ Արքայան Պատրիարքը Վարչութեան որոշած մէկ խնդիրը չգործադրէր և հոս կղիմէ հարցնելով թէ ժողովս ալ Վարչութեան որոշ- մանը կհաւանի ։ Այդ՝ Ժողովս կթէ չէ ըսէ ։ Վարչութեան որոշմանը հակառակ պիտի ելնէ. և Վարչութիւնը կամ կհարատակի ժողովոյս ո-

բողման և կամ չհարատակիր, ու կլնայ . . .

ՓՐԱՋԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — (Ընդմիջման)

Մարզաբնութիւն մի ընէր, Փափաղեան էֆէնտի . . .

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Եթէ միայն Վար.

չութեան որչառն ըլլար Չեր Սրբազնութեան հաս բերածը, դիւրին էր խնդրոյն լուծումը, վասն զի Վարչութիւնը Ժողովն ընտրեալ և ասոր ենթարկեալ է . . .

ԱՂԱՐԷԿԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Խնդիրը քաղաք.

կան կէտի մը վրայ է . . .

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Դաք' Աղարէկ.

եան էֆէնտի, աղէկ կընէր որ այս կէտին մէջ զգուշանար, դաք' որ Եկեղեցական Համագումար Ժողովոյ վճիռը կարգացուած Ժամանակ ծաղրեցիր . . .

ԱՂԱՐԷԿԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Ս. յղելու ձեւ.

բով խօսելու իրաւունք չունիր . . .

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Կաղաչեմ,

նորան էֆ. խնդրէն մի շեղիր, անձնականութեան մի հոյր . . .

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — (Ժարտակերպ)

Ըսի թէ Եկեղեցական Ժողովն ալ Վարչութեան հետ համամիտ վճիռ տուեր է այս խնդրոյն վրայ, Եկեղեցական Ժողովին սրբառն Աղ. զոյն Ժողովն վերաբնութեանն ենթարկեալ չէ . . .

Կրան պիտի դիմէ, բայց Բ. Գուռն ալ արդէն իւր ըսելին ըսեր է : Ս. յս վիճակին մէջ թէ որ Աղ. Ժողովն վճիռ թէ անբաւական է, այս վճիռը տուած վայրկեանէն խնդիր պիտի ծագիր իւր և Եկեղ. Համագումար Ժողովոյ մէջ, և Ս. Պատրիարքը չպիտի կրնայ ոչ մէկուն և ոչ միւսին վճիռը գործադրել : Ս. յս խնդրոյն մէջ էն երեւա համար իմ կարծիքս սա է թէ ըստ որում Վարչութիւնը խնդիրն իւր ձեռնհասութեան վեր չհամարեալ որչառն մը տուեր է, Ս. Պատրիարքը սրտառուար է դոյն գործադրել' քանի որ հակասահմանադրական չեղաւոր : Խոջի բնութեան մասն ալ, որ Բ. Գուռն յանձնարարեալ է, Եկեղեցական Համագումար Ժողովը կատարած է արդէն, խնդրէս սրտն մը յուսալ ընկեր թէ Խաչատուր կաթողիկոսն իւր ներկայութեան կոչած և ինք համազուած է անոր բերնի խառնութեան թիւներէն :

ՆՈՒՐԵԱՆ Յ. ԷՖ. — (Ընդմիջման) Օրինա.

պէս արժէր չունի այդ . . .

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Երբ քաղաքական

այլ և այլ նկատումներով ուղէք ձգձգել այս խնդիրը . . .

ՓՐԱՋԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Փափաղեան է.

Ֆէնտի խօսքերուն պատասխան մ'ունիմ . . .

բաւակա՞ն է արդեօր անպարտ համարիլ Խաչատուր Սրբազնը : Չեր մէջէն օրէնագէտ երեսնութեան մը' որ տէրութեան երեսնագատ առեալ նին անդամներէն մէկն է, խնդրէս որ օրհնեալ անանջովիդ ընկիր, վիտեց թէ բաւական չէ : Բերեմն ի՞նչպէս կրնամ գործադրել այնպիսի սրտառ' մը' որով կաթողիկոսութեան պէս բարձր սրտառն մը պիտի յանձնուի : Գեռ անցեալ շարժու էր որ Ժողովը վճիռը թէ իմ ըստորադրած թղթիս բովանդակ սրտառնանալ տուած թիւնն իմ վրայ է . . .

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Վերջ է որ զգա.

ծուիր, Սրբազնն Հայր, ասեմարան էֆէնտիին խօսքերէն, վասն զի արդէն այդ խօսքերը խնդրէն դուրս էին . . .

ՇԱՀՊԱՋԵԱՆ Ն. ԷՖ. — Մարդկային բը.

նութեան մէջ շատ տեսնուած է . . .

ըլլալ . . .

կարտիտի . ասոր համար ըսի թէ ոչ միայն արտաքին գործոց տեսչութիւնն , այլ և արդարութեան սրտածնեայն ալ եթէ դիր դրի՛ օգուտ մը չընէր առանց դատարանին վճարողի ունենալու . և եթէ տարագային մէջ նոր ամբաստանութիւն մը լինի , կառավարութիւնը պարտաւոր է յանձնել նորին ՚ի դատարան :

Ուստի նախորդ առաջարկութիւնս կրկնելով կըսեմ թէ նորին դատական յանձնաժողովը մը բնութեանն անցուցնելով օրինական վճիռ մը ձեռք բերելը՝ թէ՛ ազգին և թէ՛ խաչատուր Սրբազանին համար բարի և օգտակար է :

Տ . ՄԱՍԹԷՆՈՍ ՎԱՐԴ . — Եստ կըտրմանամ . երբ մէկ կողմէ կըսուի թէ Ք . Գուսն իւր դրուած արտածողութեամբ բնութեան յառաջ չը կրնալ տարախը ծանուցանելով ազգին թողած է ներքինը բնակու համար սէտք եղածն ընել , և արդարեւ վերջին գրովն ալ ազգին կարծիքն ուղած է , իսկ միւս կողմէ կըսուի թէ եկեղեցական համագումար ժողովին վճիռը չընդունուիր կառավարութեանն : Քանի որ Ք . Գուսնը կըսէ թէ բնութիւնը յառաջ չեմ կրնար տանիլ և թէ խաչատուր Կաթողիկոսին ներքինը դուք բնեցէր և մեզի իմաց տուէր , չեմ հասկընար թէ Նարեան և Եաջարգեան էֆէնտիսներուն առաջարկութիւնն ի՞նչ օգուտ կրնայ ունենալ . ինձ համար այս ալ ոչինչ է . եթէ Ք . Գուսնը Համագումար ժողովին վճիռը չյլտար ընդունի , միթէ դատական մասնաժողով ղեկելու ըլլանք՝ անոր տակի վճիռը սխտի ընդունի՞ :

Արդ , քանի որ Ք . Գուսն արդէն իւր Ըսելիք մը չունենալը յայտնելով՝ ներքինը բնեցնել ազգին յանձնէր է , և քանի որ եկեղեցական համագումար ժողովն ալ ըստ Ք . Գուսն յանձնարարութեան սէտք եղածը կատարելով իւր վճիռը տուեր է , և այս վճիռն ալ եկեղեցաց օրինաց համաձայն է , ինչպէս Սրբազան Պատրիարքն ալ վկայեց . ուրեմն ի՞նչ հարկ կայ արդէն արուած վճիռ մը բուսական շահարկի , և նոր վճիռ մը ձեռք բերելու համար դատական մասնաժողով առաջարկել . այս կէտը չեմ հասկընար :

ԱՅԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Կաղաչեմ , տեսար ,

մի յուզուիր . քիչ մ'ալ համբերեցէր . ևս կը տեսնեմ որ 3-ձ աստեղագիտ մասի ընկելով բուսական լուսարանուած է ժողովը , այնպէս որ խնդիրն ամփոփելու և անոր յաջող ելք մը առու հետքը կնշմարեմ արդէն : Ուստի 3 աստեղագիտ ևս մնացած են , անոնք ալ լեւեր , և տարա ժողովի տարածութիւն սխտի ուղեմ ամփոփում մը ընելու և բուսականութեան ձեռ պարտասուելու համար , որդէս դի ժողովի իւր վճիռն արտասանէ :

Խօսքը Պատմական էֆէնտիսին է :

ՊԱՍՏԱՏԵԱՆ Ս . ԷՅ . — Մտախնայ Հայր սուրբն առաջին անգամին՝ յանձնարարին մեծամասնութեան կողմէ Նարեան էֆէնտիսին մէջ բերած բացատրութեան կէտերուն միայն ի պատասխան յայտարարեց թէ եկեղեցական յանձնաժողովին մէջ 3 հարիւրի մօտ գրութիւններ կարդացուեցան . ախի կերպիւ իւր կատարած բնութեանց լիտի տեղեկութեանց վրայ հիմնուած ըլլալուն վրայօր անարկութիւն մ'էր , որոյ որչափ իրուացի կամ անիրաւ ըլլալը չը գիտեմ : Հիմա ժողովն իւր յանձնարարին կողմէ երկու տեղեկագիր ունի իւր առջև , մէկը մեծամասնութեան կողմէ ներկայացուելու և միւսը փոքրամասնութեան կողմէ , որոնք իրարմէ տարբեր եզրակացութիւն բերած են խնդրոյն վրայ . բնական է որ մեծամասնութեան տեղեկագիրն եզրակացութիւնը յարգելու պարտաւոր սխտի ըլլանք . վրան դի փոքրամասնութեան տեղեկագիրն եզրակացութեան իրր հիմ համարուած և նկատուած կէտերն ուղծամիտ արամախոհութեան առջև երբէր ընդունելի չեն : Առաջին կէտ կը նկատէ այն թէ՛ ազգն ամբաստանող չէ . արդէն Ալիքանեան և Նարեան էֆէնտիսներն իրենց ատենարանութեանց մէջ՝ ամբաստանողը մի միայն օրէնքն ըլլալը բացատրած ըլլալով , հարկ չեմ համարիր անոնց ըսածներուն վրայ բաւ մը անգամ յուշեցնել : Արդարեւ կէտ կնկատէ այն թէ՛ Ք . Գուսնը միայն ամբաստանող էր , և նա ել ետ կառնու իւր ամբաստանութիւնը . ախիկա ոչ կարծեմ առաջնայն կրկնութիւնն է . երբ ամբաստանութիւն մը կայ , անոր բնութիւնն

այն գերազայն տեսանին կարտուանի , որ մի միայն ձեռնհաս է զայն լուծելու : Արդարեւ կէտն է Ք . Գուսն գրութեան մէջ եղած այն պարբերութիւնը թէ ամբաստանութիւնը հաստատուածոյր մը մինչև հիմա գտնուած չէ . այս ալ օրինակէս ընդունելի փաստ մը չէ և չկրնար ըլլալ : Առջոյն զատ Մտախնայ Հայր սուրբը կըսէ թէ Համագումար ժողովին ներկայութեան խառնակցուցինք խաչատուր Սրբազան և անոր բացարձակ խառնակութեանն և յանուն Առաջնայն ըրած յայտարարութեանն համագուեցանք որ անարար է : Այս ալ այնպիսի բան մ'է , որ բանավարութիւնը և աշխարհիս վրայ եղած որ և է օրէնքները չեն կրնար ընդունիլ . միթէ կարելի՞ է որ մէկն սպանութիւն մ'ընէ , և ևս չբրի ըսելով՝ իւր ուրացումը վճարելու տահմանուի : Վերջակէս՝ յանձնարարին մեծամասնութեան տեղեկագիրն ըստ ամենայնի ամեն լուսարեւաւ ազգաց օրէնքներուն համաձայն կ'առնեմ . իսկ փոքրամասնութեան տեղեկագիրն ուղծուած տութեան և որ և է օրինաց հակառակ կ'համարիմ . և հետևապէս Նարեան և Ալիքանեան էֆէնտիսներուն կարծեաց վրայ սինդելով՝ կը հարցնեմ թէ ո՞վ կրնայ արագային սրատարտ նաստութիւնն իւր վրայ առնելով քուէ տալ և վճիռ արձակել . իսկա ծանր է խնդրն ինչպէս Պատմական էֆէնտիս ըսու . ոչին կրնայ միայն մասնակցիլ այսպիսի քուէի մը՝ որ իւր սրտին մէջ կատարեալ համարում ունեցած է :

Ուրեմն յանձնարարին մեծամասնութեան տեղեկագիրն առաջարկութեանը կը ձայնակցիմ , և անոր գործադրութիւնը ընդունելի կը դատեմ :

Տ . ԱՄՏԵՐՈՍԻՆՈՍ ՎԱՐԴ . — Նախ՝ կուզեմ ճշգրէլ Պատմական էֆէնտիսի յառաջ բերած այն սխալ կէտն , որ Մտախնայ վարդապետին Համագումար ժողովոյ վճարն նկատմամբ տուած բացատրութեան վրայ յենելով յայտարարեց թէ Համագումար ժողովն աշխարհիս օրէնքներէն դուրս օրէնքով վարուած է այս պարագային մէջ՝ իտճի համագումար վրայ վճիռ տալով , և թէ այսպիսի օրէնք մը երբէր ընդունուած չէ : Սակայն Մտախնայ վարդապետին տուած բացատրութեանց մէջ կցորդ պարագայներ կային , զորս

Պատմական էֆ . չէ ուղած ուշադրութեան տանուլ և կամ իւր ուշադրութենէն վրիպանէն :

Մտախնայ փորձապետ յայտնեց թէ Համագումար ժողովը՝ ինչպէս այն գրութիւններն , որ 12 ատարընէ ի վեր խոնուած դիպուած էին այս խնդրոյն վրայ , և որոյ մէջ Վանայ տեղական կառավարութեան տեղեկագիրն և զայս հերքող ուրիշ գրութիւններ ալ կային , այս ամենը բնութեան րովն անցուցնելէ ետև , Ք . Գուսնն եկած վերջին րէզրիւնն ալ նգատու զութեան առաւ , տեսաւ որ այս պարագային մէջ օրինաց արդար պահանջումներն ի գործ դրուած են : Արդարեւ Պատմական էֆ . ի ըսածին սղն՝ բուն իսկ օրէնքն ամբաստանող եղած է խաչատուր Կաթողիկոսի համար , և անմիջակէս դատական ատենաներ կաղմուած են , և խաչատուր Կաթողիկոս բնութեան ենթարկուած է իրր կատկածելի . բաց Վերջուպէս չեն կրցեր վճիռ մը տալ , որովհետև ո՞՞րադործութեան հեղինակ եղող անձինքն՝ որք են Կուստի և Եաջին անուն քիւրտերը , մեւած են , և խաչատուր Կաթողիկոսի վրայ եղած կատկածն ալ այս երկու անձինքներէն սխտի կրնար ստուգուիլ : Արդ քանի որ տէրութեան բնեց տեսանը կըսէ թէ չեմ կրնար վճիռ մը մը տալ թէ խաչատուր Կաթողիկոս կատկածելի է , ի՞նչ սէտք էր ընել Համագումար ժողովը . երբ աշխարհի քաղաքական օրէնքները չէին կարող վճիռ հաստանել , Համագումար ժողովը խոճի օրէնքն ունէր իւր առջև , անոր դիմեց և զայն գործադրեց , նոյն իսկ ամբաստանեալն իւր ստեան բերել տալով և հարցարնելով , ինչպէս որ Մտախնայ Հայր սուրբ բացատրեց , և ըստ այնմ խոճի համագումար ամբաստանելոյն անարտուտութեան վճիռը տուաւ : Համագումար ժողովոյ այս ըրածը կարծեմ ոչ տէրութեան քաղաքականութեան և ոչ աշխարհի օրինաց հակառակ չէ : Գարով մեր յանձնարարի մեծամասնութեան տեղեկագիրն , կը տեսնեմ որ եղևնական գործոց վրայ արուելիք վճիռներն երբ տեսակի վերածելով , դանոնք մի առ մի բացատրելէ ետև , ներկայ խնդիրն երբորդ տեսակին վերաբերիլը կը յայտնէ : խաչատուր կա

Թուղիկասի վերաբերեալ կասկածանքը Բ. Պուստըն յարուցած ըլլալով, Ազգ. Վարչութիւնը հարցում ուղղեց Բ. Պրան և ուղեց վերջնա կան կերպով կասկածարութեան ըսելիքն իմանալ: Բ. Պուստըն ալ միեւնոյն հարցումն ուղղեց Վարժայ կուսակարգութեան, բնականաբար Վարժայ կուսակարգութիւնն այս պարագային մէջ Բ. Պրան հարցման օրինակը պատասխանը տուաւ համար Վանայ անգլոֆոն կուսակարգութեան զիմած է, որով ինչպէս Նսրեան էֆ. անկարկեց, հարկաւ այն աստեանին զխնւած է, որ դործին սկզբնական քննութիւնն ըրած էր, և անկէ եկած պատասխանին վրայ Բ. Պուստըն ծանուցած է Պատրիարքարանին թէ այլ ևս ըսելիք մը չունի:

Սկզբէն ոչ միայն օրէնքն ամբաստանող էր, այլ և ուրիշ ամբաստանողներ ալ կային. ևս այն միջոցին Վան գանակալով մօտէն տեղեակ էի, ոչ միայն Խաչատուր կաթողիկոս ամբաստանուած էր, այլ ուրիշ երկու կաթողիկոսներ ալ և գրեթէ Ազգամարտի ամբողջ միարանութիւնն ամբաստանութեան ենթարկեցան. բանուցան և հօդորոթեան ասի գրաւեցան Վանայ Ազգ. Սահմանադրութեան մէջ, և բնութեան թալէն անցնելէ ետև ամենն ալ արձակուեցան, և միայն Խաչատուր կաթողիկոս մնաց կասկածելի օրէնքին ուղեւ: Սակայն թեմակիրը հուշադր չը կրցաւ ապացոյց մը դնել Խաչատուր կաթողիկոսի վրայ եղած կասկածը հաստատելու համար, գրանդի Երեսմի և Եսէին անան քրդերն որ միայն աւարացոյց պիտի կրնային ըլլալ և դործին անասագոթեան ասուելը փորտաւել, փոխանուած անցոյցացան և ի վերջոյ մեղած գանուեցան: Հիմայ թէ որ տեղական կառավարութեան աստեանն ֆէզլիքէ և ուրիշ բարձր գրաւթիւններն ալ բերել արտին հասնելէն զառաջարկողները եղան, ուրիշ բան չուրէր ինչպէս զառաջարկողները եղան, ուրիշ բան չուրէր ասի գանուելը աննոց մէջ, բայց միայն ինչ որ մինչև հիմայ մեզի գիտցուցին, թէ մինչև որ Երեսմի և Եսէին անան երկու քրդերը չը կենդանանան, կարելի չէ վճիռ մը տրուի: Սակեց կը հեանել թէ թեմակիրը հուշագն արտաւած ի հանգիստի է և անկարող կը գտնուի գաւար չառաջ վարել: Աստի պահ մը ընդունելու

առջին Նսրեան էֆ. ի առաջարկութիւնը, կողմեր յանձնածողով մը, ուղեք և հաս բերել ասոր Վանայ և Վարժայ միջնակարգ ֆէզլիքէներն ու բարձր թիւերը. ասոնք ինչպէս համար պատրաստներ, ոչ ստորջն Խաչատուր կաթողիկոսի անարար կամ արարարութիւնն ասուգելու համար, ևս կըսեմ թէ ասոնց բոլորն ալ անօգուտ պիտի ըլլան: 40 ասեաններէ ալ ֆէզլէրէ բերել ասոնք, դործեալ խնդրն որ որ է՝ հան պիտի մնայ, և ինչպէս որ Բ. Պուստըն չկրցաւ բացարձակապէս կատարելի է ընել, նոյնպէս աղքատ ալ չպիտի կրնայ ըսել: Եթէ Բ. Պուստըն Նսրեան էֆ. ի բրած կասկածին հարկին մէկն օւնենար, անարատնա ինք անվաջագէս ֆէզլիքէները հաս բերել տուով գաւար կան բարձրագոյն աստեաններուն վերաքննութեանը պիտի յանձնէր, որոյ շնորհիւ կը հաս կընամ որ ֆէզլիքէներն ուղեք հարկ մը չէ ըզգնոցեր և վերջնական պատասխանը տուեր է աղքատ: Եւ այդ վերջնական պատասխանին վրայ է որ Համագումար ժողովը կրօնապէս խնդիրը ըսելէ հարկ հատարեց և խղճի համար մտով իր վճիռը տուաւ: Արցունով որ Ս. Պատրիարք Հոսրը Համագումար ժողովին հըրտէ, հարգալից միջոցին հիւանդոտ ըլլալով չկրցաւ անձամբ նախագահել ժողովոյ կրկին նիստերուն: Եթէ անձամբ ներկայ գտնուէր, կատարելապէս պիտի համարէր խղճով որ Համագումար ժողովոյ աստեանը արդարութեանի և անաչառութեանի վարուած է և երկթ տեղի մնացած չէ այն խնդիրը երկարաձգելու: Սեր կարծիքն այս է. ընդունայն է յանձնախորհիւն մեծամասնութեան տեղեկագրին եզրակացութիւնն ընդունել և անոր համեմատ որոշում տալ, վասն զի ինչ որ եղած է մինչև հիմայ, անկէ տեղի բան մը չպիտի կրնայ ըլլալ, և դապիք ֆէզլիքէներն օգուտ մը չպիտի ունենան: Եթէ ստորագային մէջ ստորագոյց մը երևան երէ որ նորին Խաչատուր կաթողիկոսը անբաստանութիւնն ինչ որ միջէ եկեղեցին կ'որդեգրէ միջնակարգ քննութեանը յանձնուելու, Նսրեան էֆ. ի այս կասկածը կրնայ իրականանալ, եթէ Աստուած հաճի կրկին Նսրեանն ու Եսէինը կենդանացնել, բայց այս

անհնարին է. բանի որ այս անհնարին է, բանի որ այս անհնարը մեղած են, ստորագային կրկին կրեւա բան մը չունինք երբէք:

ՆՈՒՍՈՒՅՏԱՆ Տ. ԷՖ. — Ասոնց կրկին լու ինձմէ առաջ բնին երեղ ասեանարան էֆէն արեւերուն խօսքերը, մէկ երկու դիտարութիւն միայն պիտի տեսնուեն, որոց վրայ ժողովին ուղարկութիւնը կը հրաւիրեն:

Նսրի կը տեսնեմ որ խնդրոյն սկզբունքին վրայ երեսփոխանաց մէջ կարծեաց հակասակութիւնը պարզուած չէ: Ընդհանրապէս այն պիտի կարծիր մը կըսիրէ, որ իր թէ մէջերնուս անոր Խաչատուր սրբազանի կաթողիկոսութեան վաւերացուիլը կը պահանջեն, և ասանք ալ ստոր հակասակ նորա կաթողիկոսութեան բնաւ չընդունուիլը: Սակայն ևս մէկը չը տեսայ որ բացարձակապէս Խաչատուր սրբազանը կաթողիկոս չըլլայ ըսէ: Համագումար ժողովն իր վճիռը տուեր և ըսեր է թէ Խաչատուր սրբազանն անարար է. այս վճիռը մեզի համար իւր ձեռնհասութեան սահմանն ունի, և ասոնց համագումար ժողովոյ վճիռը քննադատելու, վիճարանութիւնը պէտք է ձեռնհասութեան կէտին վրայ անխօսել: Եւ կարծեմ թէ մինչև հիմայ խօսողներէն մեծ մասին դիտարութիւնը պարզուէս սս էր թէ 10 տարիէ ի վեր ամբաստանեալ կաթողիկոս մը ունինք, որուն վրայ եղեանական մեղաանցութեան կասկած մ'եղեր և չէ կրցեր հաստատուիլ. եկէք բարձրաստիճան եկեղեցականի մը վրայ գտնուած բոյս արատը սրբնէր, դործն ևրեան հանկեր և եղած ամբաստանութեանց գրգայրութիւնն ըլլողը հրատարակենք: Պարտաւոր խիտ ըսէ, բայց նոյն նպատակին հասնելու համար ի դործ դրուած միջոցներն բախ խիտութեան են: Խնդրոյն կրօնական մասին համար ևս երբէք Համագումար ժողովոյ դործը քննադատելու դիտարութիւն չունիմ. Համագումար ժողովն ունի իրեն համար գտնական ձե մը. կանոնաւոր կամ անկանոն, և ըստ այնմ կը վճիռէ, ոյս իւր դիտարութիւնն է և այս կէտն աւս այժմ վիճարանութեան տեղի չի կրնար տալ: Իսկ բարձրական մասին նկատմամբ ստորագոյց կեն կամենաւոր ձեռք վճիռը,

ուրա: Այո, բարձրականապէս Խաչատուր սրբազանը կասկածի տակ է կամ չէ, թէպէտ և մեր չենք կրնար ըսել. բայց կայ տուեան մը որ ձեռնհաս է և կրնայ ըսել, ինչպէս որ ըսեր է Վանայ սրտածական դատարանը: Ասոնք որ ամբաստանելոյն անմեղութեանը համարուած են, բնական է որ պիտի դարձանան թէ ինչպէս անմեղ մը իրրեւ սճրադարձ կամբաստանուի. բայց զիսէք տեսիր, որ եթէ Խաչատուր սրբազան անմեղ է, ինչպէս որ ևս ալ սխալէս կը կարծեմ, այս առաջին անգամ մը չէ որ դատարանները սխալած պիտի ըլլան, որոց օրինակները խիտ շատ կան ամեն երկրի մէջ: Խիտ շատ են երկեղի և մեծ հատութիւն ունեցող դատարաններու սխալ վճիռներն, որք ի վերջոյ բարձրագոյն աստեաններու միջոցաւ կուղարին:

Այո՛ խնդրոյն գտնաւորով կողմէ զրեւ այն կարծիրը թէ՛ այս խնդիրը կրկին անգամ Ազգ. ժողովոյ աստեանն երեւելն աղգային սահմանադրական մեքենան պիտի շփոթի, թերեւս մինչև խի իրաւասութեան խնդիր յարուցանելու պատճառ ըլլայ: Ընդհանրապէս ևս կը կարծեմ թէ ինչ որ ալ ըլլայ մեր այս օրուան որոշումը, բնաւ վարչական մեքենան չիսխակու վախ չկայ. վասն զի երկարաւորով որ մեր որոշումը Համագումար ժողովոյ վճիռն հակասակ ըլլայ, բանի որ երկու տարբեր որոշումեր իրարու համաստիճան ժողովներէ արուած չպիտի ըլլան, զիրար չեն կրնար ընդդիմահարել, հետեւապէս այդ մասին երեսակցուած կասկածներն անտեղի են և Ամենին տրախալի կէտն այն է որ 10 տարուէն ի վեր Խաչատուր սրբազանի վրայ կասկած մը կայ կըսուի և չկրնար կոր տրոցոյցալի, ասիկա ամենամեծ թոյլ մ'է, ինչպէս Նսրեան էֆ. ըսաւ, խնդրոյն օրինակարութեան կէտը պարզելու համար. բայց կամեցողութեանը միայն բուսական չէ, պէտք է նաև կորենալ ընել: Հիմայ խնդրոյն ամենէն փախուկ կէտն այս է թէ ձեռնհաս են արդեօք վճիռ տալու: Խնդրոյն կրօնական մասն աղէկ պարզուեցաւ, խի երբ դատարանային եկանք պացոյցին թէ կէտ մը կայ որ մինչև հիմայ որ խիտ ըրնուած է . . .

S. ԱՄԲՐՈՍԻՈՍ ՎՐԴ. — (Բնդմիջմամբ)

Սխալ կէտը ցոյց տար :

ԵՆՈՒՍՈՒՑԵԱՆ S. ԷՑ. — Պատի բացատրեմ. ըսուեցաւ թէ եղեւնադատ տառանն անարարտ վճած է . . .

S. ԱՄԲՐՈՍԻՈՍ ՎՐԴ. — Ո՞վ ըստ : ցոյց տար :

ԵՆՈՒՍՈՒՑԵԱՆ S. ԷՑ. — Անուն չեմ տար, տառանագրութիւնը ցոյց կուտայ արդէն : Այն կործիրն որ յայտնեցաւ իբր թէ եղեւնադատ տառանն անարարտ վճած է, սխալ է. վասն զի եղեւնադատ տառանը վճիւ մը չէ տուած :

Բ. Պոնէն եկած նամակներուն մէջ խորհրդերութիւնն ինչ որ ալ ըլլայ՝ երբեք դատարանի վճիւ չը կրնար համարուիլ : Որոնք որ դատաստանական գործերով դատուած են, զխրաւ կը մտնեն ըստ : Երբ դատական տառանի մը ասջե որ և է ամբաստանութիւն մը կայ, երէ մէկը սրտածնելին խնդրագիր մը տայ թէ դատու չտեսնըուեցաւ, ի՞նչ կընէ սրտածնելայն . այն խնդրագիրը կըրկէ դատական տառանի նախագահին տեղեկութիւն ուղելու համար . նա ալ ինչ որ երկուսէ մինչև այն տառն՝ կտեղեկագրէ, թէ մինչև հաս հասաւ և անկէ ետեւ չկրցաւ շարունակուիլ : Ասիկա սարղ տեղեկագիր մէ . մինչև իսկ այդ տեղեկագրին մէջ նախագահն ըսէ թէ ամբաստանութիւնը չկրցաւ հաստատուիլ և ամբաստանեալն անարարտ ելաւ, այս խօսքն իբրև վճիւ չընտար. վասն զի զայդ ըսողն՝ տառանը չէ, և իբր տառանական վճիւ չկրնար գործադրութեան ենթարկուիլ . կրնայ ըլլալ որ Եսխագահը սրտաւ ըլլալով հասկնայ որ այս ինչ ամբաստանեալն անարարտ է, բայց տառանակաբ չհամոզուելով գործը կերկարեն . ուստի նախագահին համար ընկած կրնայ համարուիլ խնդրը, բայց այդ նախագահին կարծիքն է միայն և տառանին վճիւը չէ, և եթէ նախագահն կարծիքը իբր վճիւ գործադրուելու ըլլայ, գործադրութենէն ետքն անգամ կրնայ ջնջուիլ : Երբ այս կէտերուն ուշադրութիւն ընէք, կտեսնէք որ Պոնէն եկած գրութիւնն ալ սարղապէս այս վիճակին մէջ է : Բարձրագոյն դուռն Երգրամի կուսակալին գրեր հարցուցեր է, նա ալ Աննայ

կուսակարգին հարցուցեր է . իսկ այս վերջինը անշուշտ տեղական դատարանի նախագահն աւան տեղեկութեան համեմատ սրտաստաններ է և Հեռագրոր այն նախագահական կարգաւ մինչև մեզ հասած սրտաստանը բնաւ խնդրը չը լուծելէ դատ, դատական օճով խօսելով՝ մեզսակցութեան ամբաստանութիւնը վտանակ թէ թեյնելու աւելի ծանրացուցեր է . վասն զի այս օրինակ սրտագոցից մէջ երբեք դատարանը մեզստարտ է չկրնար ըսել, քանի որ վճիւ աքուած չէ : Այս ըսելովս չկարծէք որ մեր կաթուղիկուը մեզստարտ ցուցնել կուզեմ . . .

ԱՂԱՔԷԿԵԱՆ Ս. ԷՑ. — (Բնդմիջմամբ) Մեր կաթուղիկուը մի ըսէք. չեմ ընդունիր :

ՋԱՏԵՐ. — Աղթամարայ կաթուղիկուը ըսէք :

ԵՆՈՒՍՈՒՑԵԱՆ S. ԷՑ. — Խաչատուր Սերբազան :

ԿՐՕՆԱԿԱՆՔ. — Ոչ, Աղթամարայ կաթուղիկուը ըսէք :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍՐԲԱՋԱՆ. — Աղթամարայ կաթուղիկու . այսպէս ընդունուած ու վաւերացուած է :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Աղթամարին է կաթուղիկուը, և Աղթամարն ալ մերն է, ազգին է. շարունակեցէք՝ Եստաֆեան էֆէնտի :

ԵՆՈՒՍՈՒՑԵԱՆ S. ԷՑ. — Մեր կաթուղիկուըն ըսելը ձե մ'է . ամեն մարդ կհասկընայ թէ Աղթամարին է :

Որքեմ կտեսնէք որ դատակերպի մը խընդիր է . Խաչատուր կաթուղիկուան անարարտ կերեւնայ կոր, մեր սարտքն է բաղորովին մարբել եթէ արատ մը կայ . այս արատն սրոց կերեւնայ յայտնի է թէ Համագումար փառովին համար չը կայ . իսկ քաղաքական օրինաց դատակերպին նըկատմամբ, քանի որ նախագատ տառանը վճիւ մը չէ տուած, ամբաստանեալն անարարտ կամ անարատ է չպիտի կրնանք ըսել : Չեանհաստթեան խնդրը լուծելու համար չպիտի կրնամձայնակցիլ յանձնարարին այն կարծեաց թէ Բ. դուռը բարտովին ազգին յանձնած է . ոչ, ևս չտեսայ այս խնդրոյն մէջ որ արտապայ կարգի կըսնակաւ ազգին յանձնուելու կէտ մը դանակի-

հաս շփոթութիւն մը կայ . ամեն դատ իւր ձեւորն հաս տառանին պէտք է զրկել . ևս կը տեսնեմ որ այս խնդրն ալ փոխանակ իւր ձեւորն հաս տառանին զրկուելու չը գիտնալով ազգին յանձնուել է, ինչպէս երբեմն կըլլան սցալիսի փոխանակներ . շէրիի վերաբերեալ դատ մը քիճարէին կը զրկեն : Բայց պէտք է որ այն տառանն որոյ ձեանհաստթեան վեր խնդիր մը մը գրուած է իրեն, տեսնելով իւր անձեանհաստթիւնը նոյն գործին մէջ, խիղցն մերժէ և և չընդունի իւր անձեանհաստթիւնը յայտնելով : Ճիշդ սցալիսի անձեանհաստթեան կէտ մը կայ մեզ յանձնուած այս գործին մէջ ալ . բայց միթէ Ա. համագումար Ստիվանին կառավարութիւնը չկրնար բացառիկ կերպով տալ մեզ արտօնութիւն այս գործին վճիւը մեզին տալու . այն կրնայ, սակայն այս ձևով չէ . մտադրութիւն ըրէք՝ կաղաչեմ . եթէ մեզստարտ է ըսենք՝ ի՞նչ կը կարծէք, միթէ Բ. Պոնէն անմիջապէս կախել կուտար . ոչ . ասանկ վճիւ մը տալու ձեանհաս չէք՝ պիտի ըսէք և պիտի զրկէք ձեանհաս տառաններուն և հոն պէտք երգած վերաբնութիւնն ըլլալէ ետեւ պիտի գործադրէք : Ըստ այսմ եթէ այսօր մեր խնդրներն իս ձեանհաս կոչենք, և անարարտութեան վճիւը փոխանակ դատարանին սրտածնելու մենէ ամեն ամեն փայրկեան կաթուղիկուին անձին դէմ եղած ամենափոքր թշնամութիւն մը խնդրը կրնայ նորէն յարուցանել և այն տառն ցուտղի կըլլայ, սցալիսի հին ամբաստանութեամբ մը Աղթամարայ կաթուղիկուան եղեւնադատ տառանին դէմը տեսնել . ուր գիտէք թէ փոխանորդ անգամ չընդունուիր, անձամբ պէտք է երթալ : Ուստի պէտք է փնտռենք թէ ի՞նչ կերպով կրնանք այս խնդրոյն մէջն երեւել : Ինձ համար երկու եղանակ կայ միայն . մէկն է Բ. Պոնէն խնդրել որ մեզի արտօնութիւն չնորհէ ձեանհաս ըլլալու այս գործին մէջ . մեր գիտենք ընկերինս . ոմանք անկարելի է այս կըսեն, ևս ալ կըսեմ թէ անկարելի բան չկայ . սակէց և տարի առաջ մեր Բերայի գերեզմանատան մէջ դարոյ շինել անկարելի էր, բայց այսօր կարելի եղաւ . Ժամանակն ամեն բան կարող է ընել : Երկրորդը սարղ է . ամբաստանեալ մ'ունինք,

թող կաթուղիկուը ըլլայ, ո՞վ կուզէ ըլլայ . 10 տարի առաջ Աննայ եղեւնադատ տառանը բններ է, բայց վճիւ մը չտար . ի՞նչ ըսել է վճիւ չտալ . թող աղէկ դէպ վճիւ մը տայ և ինչ որ կուզէ թող ըսէ . մէյ մը այդ վճիւը ձեռք բերելէ ետեւ երկու բան ունինք գործադրելու . եթէ Աննայ տիվանք բլմեիզը մեզստարտ ըլլալը վճուէ, հաս վճուածին յանձնին նորէն կը նայուի և կը ջնջուի այն վճիւն իբրև օրինաց հակառակ : Սակայն ինձ համար ասուել յուսալին այն է որ Աննայ բնիչ տառանն այնպիսի վճիւ մը պիտի տայ՝ որ նպատարաւ ըլլայ :

Բ. Պոնէն գրեալ վերջին երկու գրութիւններէն երկրորդին մէջ քննութեան արգիւնը զիտուցեք ըսուած է . թէ որ առաջինում գործը բաղորովին մեզ յանձնելու արտօնութիւն մը արուած կարծուի, երկրորդով այդ օրը խաչն ուղղած ըլլալու է : Ետ փոխաբերի է այդ ձեանհաստթեան արտօնութիւնը ձեռք ձեղել . ո՞վ որ ձեռք ձգել տայ մեզի մեծ ծառայութիւն ըրած կըլլայ, և եթէ ձեռք ձգենք՝ օրինաւորութեան համաձայն դատակերպ մը կը հաստատենք և ըստ այնմ կը դատենք : Իսկ թէ որ ընդհակառակն չը կրնանք այդ արտօնութիւնը ձեռք բերել, այն տառն ստիպելու է որ Աննայ տառանն անարարտաւ այս մասին իւր վճիւը տայ, որն որ դժուար չէ քանի որ կը խոստովանին թէ բուն յանցարարները մեռել են : Եւ եթէ Աննայ դատարանը չուզէ իւր վճիւը տալ, այն տառն պէտք է խնդրել տէրութեանն՝ որ Աննայ նախագատ տառանին մէջ եղած քննութեանց տեղեկագիրը հաս բերել տայ ըստ Եստեան էֆէնտիի առաջարկութեան : Այնուհետեւ 10 կամ 20 տարիներ ալ անցնին, խնդրը նորագելու համար ամենածանր բաներ պէտք են . և այսպէս աղատուած կըլլայ Խաչատուր կաթուղիկուըն : Եթէ այսպէս չընենք, գործին վրայ փոշի ցանած կըլլանք և սպառաջին մէջ փոքր սրտածո մը կրնայ տեղի տալ դատին նորագուելուն :

Վերջացներով գիտողութիւններս՝ կեզրու կայնեմ թէ ինձի համար դատակերպի սակաւութիւն մը կայ այս գործին մէջ, պէտք է այդ սրտաւը ցուցնել :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Երեք աստենաստան
 եւ լեզրեր, և հարձեւ խնդիրը բաւական պար-
 զուեցու. աստեղին մէկ բանի երեսօտեան
 խօսք կուզեն աստենարաններու համար. աստեղին
 օրը տարածամեալ և նիտքը ժողովոյ վերջին
 նիտան ըլլողուն համար, Ռիստը՝ խնդրոյն եթէ
 հար է՝ սոսր ըստ մեծ տալու զխոհանք սոսր
 կը համարին նախ փիճարանութիւնն ամփոփել,
 երեսն երած և լուսարանուած կէտերը ճշդել,
 և բուշարիւթեան պատրաստութիւն տեսնել,
 և եթէ ժողովը դո՛ւք ըլլայ, այն ժամանակ վի-
 ճարանութիւնը փոփոխու կամ շարունակելու մա-
 սին ժողովին կամքը կանուակ, և եթէ հարկ
 ըլլայ խօսք ուղղութեան խօսք կուտանք կարգաւ:
 Չէր փիճարանութիւնը խնդրոյն մէջ մէկ բանի
 կէտեր երեսն հանեց և բուշարեց ըստ խ-
 նախ՝ Սրբազանը մեզ կը հարցունէր թէ « Բ.
 Գուսն սրաչառնադիրը Խաչատուր կաթուղիտան
 անպարտ վճակու. բաւական կը համարի՞նք թէ
 ոչ » ասոր գրեթէ ամենուդ պատասխանը « ոչ »
 եղաւ. զի Գուսն երկու գրութեանց մէջ ալ ու-
 բիմական վճիւ մը չկրցար դնել, և ըստ խ-
 ասոր աղայոցն է նաև սա պարագոյն որ Բ.
 Գուսն իր վերջին գրութեան մէջ Պատրիարքի
 կարծիրը կուզէ այն խնդրոյն վրայ. արդ եթէ
 Գուսն վճիւ սրճակած ըլլար Խաչատուր սրբա-
 զանի արդարութեան հարկ կը տեսնէ՞ր Պատրի-
 արքարանի կարծիրն որ հանձնէ: Երկրորդ՝ կէտ
 մը զոր լուսարանեցիր՝ այն է Բ. Գուսն զա-
 տական խաղարկութեանց շարունակութիւնն
 անկարելի պանելով « Պատրիարքարարի սնկ է
 կրակ Խաչատուր կաթուղիտան խոջի վիճակը
 հասկնալ տեղեկանալ » . ասի տեսակ մը սր-
 ածութիւն է որ Բ. Գուսն կուտայ Պատրի-
 արքարանի՝ խոջոյի բնեւ և տեղեկանալ խոջո-
 րոյն ներքին փիճակին, և յայտնի կը դուրսնէ որ
 Բ. Գուսն ո՛ր և է շարժառիթ ունենալով,
 խնդիրը վերջացնել կը յանկոյ, և դասին օրի-
 նական ընթացքին անհարտութիւնը տեսնելով,
 խոջի դատաստանին կը գլխէ, և Պատրիարքա-
 րանը կը հրատարակէ խոջի դատարան. և թէ
 միանայիլէն պարտաւէյի անկողն խոջի Պարբիցիա-
 նէն պիտեմք լուսարան կելլէ կի տեղեկար պարբե-

մը խօսքը սա ըսել չէ՞, որիչ ի՞նչ նշանակու-
 թիւն կրնայ տեսնուլ: Արդ՝ տեսնենք հիմա
 թէ Արդը իրեն եղած այն յանձնարարութեան
 վրայ ի՞նչ գործեր է խնդիրը լուծելու զխո-
 ժամը:

Նախ՝ Խոսան ժողովոյ մէջ Բարձրական ժո-
 ղովը Բ. Գուսն առաջին գրոյն շորհիւ գլխա-
 շատուր Սրբազան Պատրիարքի կաթուղիտի սոսր-
 ութեան սնոյն մէջ բարձրականասակս անպարտ
 ըլլալն որոշեւ է. ասի սոսր մէջ զոր մեր Բա-
 ղարական ժողովը գործեր է. անշուշտ խնդիրը
 ժամ ասով վերջացնելու եղանակն Բ. Գուսն
 զիրը ասանց քաջ խնամատիրերոյ մեկնելու վաղ-
 վաղելով. խոջի Արժանական ժողովը Համագու-
 մարին գլխելով, սա իր աստեղի կը կոչէ զԽա-
 շատուր Սրբազան և յետ երկար խորհրդամ-
 րեսն և յետ լեզոյ Նորին խառնութեանքի եր-
 կրակ Սրբազան Պատրիարք, և յետ երկարեցո-
 նելու զեւ իր վրայ եղած անբաւարանքնեւ սն-
 պարտ ըլլալուն վրայ, ինչպէս կրակ Կաթուղիտ
 վարդապետ, Համագումար ժողովը կրակ,
 անպարտ կը դնէ զԽաչատուր Սրբազան իր
 նախորդի սպանութեան սնոյն մէջ, զոր և կը
 հաստատէ վճառելով: Սոյն վճառելով Խաչա-
 տուր Սրբազանի արդարութիւնը երկու արդա-
 զոյից վրայ կը հիմնէ. 1. անոր բացարձակ ան-
 բաստանող մը չունենալն, և 2. Բ. Գուսն
 որ միակ վճառու է կրակ սնորարձական խնդրոյ,
 Խաչատուր Սրբազանին վրայ ոչ մի ինչ ստա-
 ղելու անկարողութիւնը և այս մասին ըսելիք մը
 չունենալն վերջագիւ յայտնելու ձեր փիճարանու-
 թիւնը շոք այս երկու պարագայից վճական
 հիմանք նկատուելուն հաստատութիւնը, աստեղին
 բան մը կուց որ կանգուն կուց և ըստ ինքեան
 մեծ ոյժ ունի այն խնդրոյ մէջ, այն է Խաչա-
 տուր Սրբազանին յատենի Եկեղեցական Համա-
 զումար ժողովոյ ըրած երբեմն, զոր Կաթուղիտ
 վարդապետ պատանց կարգաւ ի նախ ժողովոյ
 աստեղարանութեան ըրած բողոքածով: արդ այն
 պարագայն Բ. Գուսն առ Պատրիարքարան ը-
 րած խոջանուն յանձնարարութեան վրայ իր
 դատարանական գործողութիւն մը չկրնար նը-
 կատուիլ. դատաստանը խոջի վրայ սլխի ըլլալ

դատարար եկեղեցական ժողովականք ըլլալով,
 ասիլ սրիչ ի՞նչ գործողութիւն կրնային ընել.
 բուել չեմ ուզեր որ Համագումար ժողովը ձեռն-
 հաս կը այն սնորարձական քաղաքական դա-
 սը տեսնելու. և հետի է մտքս անոր վճառ-
 ցիրը կատարուել հրատարակել, բանի որ « Բ.
 Գուսն է միակ վճառու սնորարձական
 խնդրոյ » կրակ, և մէկ երկու տող վար « Հա-
 մագումար ժողովը կը վճէ թէ Խաչատուր կա-
 թուղիտ իր նախորդին սարանման սնոյն մէջ
 Բ. Գուսն ժամանակին յարուցած կատկածէն ա-
 ղատ և անպարտ է Արդոյն Եկեղեցոյ և խոջ-
 ճի տալն » կրակ, և քիչ մ'ալ վարը կը յուե-
 լու թէ « ամենայն կատկած մերտուկութեան
 փարատուած է խոջ վրայէն » . ո՛ր դատաստա-
 նաւ, ի՞նչ վճառով, չեմ կրնար հասկնալ. բայց
 դարձեալ իր դատարարական գործողութիւն
 մը կը վրձնէմ այս հանդիսարար եղելութիւնը.
 Եթէ ժողովը ալ ինձ համակարծիք դնեմ, ու-
 ըրիչ առաջարկութիւն մը սլխի ընեմ որ կըր-
 նայ մեզ առաջնորդել ասին զէպ ի օրինարար
 ըստ մե խնդրոյ:

[Հաստատուան ձայներ:]

Այդ բանի որ Բ. Գուսն Արդին համա-
 նարակ խնդրոյն խորը թախանցելու աշխա-
 տիլ, բանի որ մեր Եկեղեցական Հարգ Խաչա-
 տուր Սրբազանին երդում ընել տալով զանի
 անպարտ կը վճեն սնորարձական մասնակցու-
 թեան, և սոսր խոջի մտք համագումար ըլլալին
 կը յայտնեն իրենց աստեղարանութեամբ, ինչպէս
 որ Կաթուղիտ վարդապետին կարգացած քաղ-
 աւածէն տեղեկացածք. կարելի չէ՞ արդեօք այն
 եկեղեցական դատարարական գործողութիւնը
 Բ. Գուսն հարգել և խնդրել որ մեզ բաց-
 լուսալէս ծանուցանէ թէ ասի զԽաչատուր սրբ-
 րազան արդար ի մեղսակցութեան և ազատ յա-
 ընողարձական կատկածանայ վճակու բաւական
 կը համարի՞ թէ ոչ. ի՞նչ հետեւանք կրնայ ու-
 նենալ մեր այս առաջարկութիւնը, կամ Բ.
 Գուսն մեզ սլխի պատասխանէ թէ այո՛, սոց
 եղելութիւնը բաւական է զԽաչատուր կաթուղի-
 կա անպարտ վճակելու, այն ատեն մենք ալ

երկրորդ խնդրադրով մը կ'աղաչենք Գուսն՝ Վ. ա-
 նայ նախագաւ աստեղի աստեղարանութիւնները
 (խոջի թագ, Փէլքէրէ և ըն.) աստ բերել,
 սալ և Պատրիարքարանի յանձնել զոր և կըր-
 նանք ջնջել պաշտօնապէս. և կամ Գուսն բա-
 ւական սլխի համարի Խաչատուր կաթուղի-
 կութիւն խոստովանութիւնն ու երդումը՝ զանի ար-
 դար վճակու, այն ժամանակ մեք ալ իրեն
 կրկին կ'աղաչենք, դասն ի պաշտօնէ քննել և
 մեզ վճիւ մը տալ, վճիւ՝ սոց անձկանօք կ'ըս-
 պասեն Արժանարարի և ընդ նախն Արդն հա-
 մարն:

Ասանք են, սեւասիկ, այն կէտերը սոց
 վրայ ժողովը բուշարիւթեան սլխի հրաւիրեմ
 խնդրոյն վախճան մը տալու համար: Բայց ան-
 կէ տալ սլխի հարցնեմ ժողովի թէ վիճա-
 բանութիւնը տակաւին շարունակել կուզէ՞:

ԱՂԱԲԻԿԵԱՆ Ս. ԷՃ. — Գիւսնին եզրու-
 կացութեան վրայ խօսք մ'ունիմ: Գուսն եր-
 կու թէ գրեթէ ներուն վերջինը հարցում մ'է մի-
 այն. դաս մը աղթամարցիք դայեր դուռն ին-
 կեր են. ինձի համար անոց են այս մարդիկ.
 միևնոյն են՝ որ երբեմն եկան դուռը բողոք տը-
 ուին թէ ազգը մեզի Ռուսաստանի Կաթուղիտ-
 սին հրատարակութեան տակ սլխի դնէ. ասանկ
 բողոքողներ շատ ունին՝ որոնք կեցած են թա-
 ղայի տեղիքի մէջ: Այժմ դուռն ալ խոջ վեր-
 ջին թէ գրեթէ ոչ այս մարդոց թախանձանքն իմա-
 ցընելով կ'հարցնէ ազգին թէ ի՞նչ սլխի ըսէք:
 Այս զխոսողութիւնը ընելէ ետեւ, խնդրոյն վրայ
 ալ խօսելու արտօմութիւն կուզեմ, եթէ վիճա-
 բանութիւնը շարունակուի:

Անմիջապէս Ատենապետ փառանքաւոր
 րաւ փիճարանութեան փակեան կամ շարունա-
 կութեան կէտը, և ժողովը 11 ձայնից հակառակ
 21 սլ վիճարանութիւնը փակել ՈՐՈՇԵՑ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ըստ սրում ժողովը
 փիճարանութեան փակեան սրաչեց, սասի խոջո-
 րոյն վրայ ներկայացուցած երեք կէտերու կարգա-
 քակի սլխի դնեմ, նախ մասնաւորաբար և ի
 վերջոյ ամբողջաբար:

Զայն ըսելով Ատենապետ փառան՝ Ա. կէ-
տք քուէի դրու, որ է՝ Բ. Գրան գրեւն Ա.Ղ.
Թամորայ Խաչատուր Կաթուղիկոսին անարար-
տութեան վճիռ կրնան նկատուիլ թէ ոչ :

Ժողովն 6 քուէի հակառակ 20 քուէով Ո.
ՐՈՇԵՅ թէ Բ. գրան գրեւր Խաչատուր Կա-
թուղիկոսին անարարտութեան վճիռ չեն կրնար
նկատուիլ :

Բ. կէտն ալ քուէի դրուեցաւ, որ է՝ Բ.
Գուան իր կողմէն դատական Խաչատուր Կա-
թուղիկոսին անարարտութեան վճիռ չեն կրնար
նկատուիլ, սոսկ ինչպէս խոստարակերպ,
այն խնդիրը խղճովի քննել և Խաչատուր Կա-
թուղիկոսին ներքին միջոցներով վերահաստատ
ըլլալ և արդիւնքն իրեն հաղորդելու յանձնարարութիւն
կրնէ՞ Ա.Ղ.ին թէ ոչ :

Ժողովը միաձայնութեամբ ընդունելով ՈՐՈ-
ՇԵՅ թէ Բ. Գուան այս խնդիրը խղճովի քնն-
ելու յանձնարարութիւն ըրած է ազգին :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Կարգն Գ. կէտին
եկաւ, զոր պէտք է բացատրեմ սխալ չհաս-
կեցուելու համար : Ըստ որում ժողովը կընդունի
որ Բ. Գուան յանձնարարութիւն ըրած է ազ-
գին՝ խնդրոյն խղճովի քննութիւնը շարունակել
և արդիւնքն ու ազգին կարծիքն իրեն հա-
ղորդել, այս յանձնարարութիւնն Ա.Ղ.այնին
Վարչութեան մէջ ժողովէ ՚ի ժողով անցնելէ
ետե, զործը հասեր է Եկեղեցական Համագու-
մար ժողովին, և սա կըզուրնցուցեր է զԽա-
չատուր կաթուղիկոս՝ կաթուղիկոսի մը փայեւած
եզանակու, և անոր երզումանն՝ անարարտ
ըլլալն համարուած ըլլալը կը յայտնէ :

Այդ՝ Համագումար ժողովոյ այն դատաւո-
րական գործողութիւնը կատարած ըլլալը կամ
չըլլալը քուէի կը դնեմ :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Ի՞նչ գործողու-
թիւն է այդ հարցուցածդ, Ատենապետ փառա :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Խնդրոյն բողոքա-
կան կէտն՝ այն է Խաչատուր կաթուղիկոսի
մեղադրութեան վերաբերեալ ամբաստանու-
թեան մասը՝ Համագումար ժողովը քննած է
թէ ոչ, անոր խղճին զիմելով :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Համագումար ժո-
ղովը՝ Բ. Գրան գրութեան մէջ նշանակուած
պարանկի անվախի կէտը հողեարատէս քննեց,
և հողեարատէս քննութիւնն ալ ուրիշ կերպիւ
չէր կրնար ընել, եթէ ոչ ամբաստանեալն երդ-
ուցնեցելով. այսպէս եզրած և կատարուած է.
ես գիտողութիւն մը չունիմ այս մասին, միայն
կուզեմ քաղաքականապէս ալ զո՞հ ըլլալ այս
կէտին մէջ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ըստ որում եկե-
ղեցական հարց յայտարարելին և յատկապէս
Մատթէոս հայր սարին իրրե տեղեկարեք՝ Հա-
մագումար ժողովոյ արձանագրութեան մէջ հատ-
ուածը կարգաւոր չաստատուեց Խաչատուր կա-
թուղիկոսին որ և է մեղադրութեան անմասն
ըլլալուն համար յատկապէս Համագումար ժողովոյ
հանդիմանութեամբ ըրած ըլլան, միանգամայն
Սրբազան Նախագահն ալ իւր կողմէ յայտարար-
ուեց թէ այս՝ այնպէս եզրած է, որեւն իրրե
ազգովին կատարուած դատաւորական գործ այս
եղեւթիւնը միայն եզրած ըլլան կընդունի ժո-
ղովը, և գիտողութիւն մը չընէր այդպիսի վե-
կայութեանց աղջկ : Ալ հարկ չեմ համարիր
այս կէտը քուէի դնել, միայն թէ հա՞րկ է
Բ. Գրան հաղորդել այս կատարուած դատա-
ւորական գործողութիւնը, և հարցունել թէ
բաւական կը համարի՞՞ այսչափն՝ Խաչատուր
կաթուղիկոսին անարարտ վճուելու, այս կէտը
քուէի պիտի դնեմ :

ՆՈՒՐԵԱՆ Յ. ԷՖ. — Այդպիսի հարցում
մը Բ. Գրան ընելը Մահամտողութիւնն ու-
րանալ է, որ չընդունիր բողոքական խնդրոյ
մէջ եկեղեցական ժողովին ձեռնհասութիւնը :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Նորեան էֆէնտի
խօսքը հանդարտեցնելու համար հարկ կը հա-
մարիմ յայտնել թէ իւր ըսածն ալ եզրած է ար-
դէն : Սրբազան Պատրիարքը Գուանն առած գի-
րը նախ Խաչան ժողովոյ մէջ Բաղարարական ժո-
ղովին յանձնելով՝ Խաչատուր կաթուղիկոսին
բողոքականապէս անարարտ ըլլալու որոշումն
անկէ առեր և յետոյ կրօնական ժողովին յանձ-
նել է Եկեղեցական իւր որոշումը տալու. այլ
ես յառաջ երթալով՝ Համագումար ժողովին ալ

յանձնուեր է գործը, և նա ալ Խաչատուր կա-
թուղիկոսին կըզուրն ընել տալով՝ անոր անարար-
տութեանը բողոքովին համարուեր է :

ՆՈՒՐԵԱՆ Յ. ԷՖ. — Բայց ժողովս պահ
մը առաջ իւր քուէով ջրեց Բաղարարական ժողու-
ղին որոշումը, ըստ մեզ ալ Բաղարարական ժողու-
ղոյ որոշում չիւր : Կառաջարկեմ որ այս խըն-
դիրն երկու նկատուի, կրօնական և բողոքա-
կան մասն ունեցող. կրօնական մասին կյար-
գենք Համագումար ժողովոյ որոշումն, իսկ
բողոքական մասին՝ ըստ որում ջրեցինք Բա-
ղարարական ժողովին որոշումն, անոր տեղ վճիռ
մը պէտք է. կցենք այս մասը և այնպէս Գրան
հաղորդենք :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Երբ Գրան գիրն Ե-
կեր է, Վարչութիւնը կրօնապէս և բողոքակա-
նապէս գործողութիւններ ըրեր է. մեր Գրան
չենք կրնար ըսել թէ մեր Բաղարարական ժողովը
ձեր գիրը սխալ հասկցեր է, այլ կրօնապէս Ե-
զրած միայն իմացուենք և բանադատենք Գուան
կերպիւ մը իւր վճիռը մեզ տալու : Մեր ըրածն
իրրե վերջին վճիռ չենք ընդունիր, Գրան պի-
տի հաղորդել իրրե կատարուած դատական
գործողութիւն մը, և պիտի ըսենք որ եթէ ինք
բաւական կը համարի՞ մեզ թող իմաց տայ,
որպէս զի գործը վերջանայ, և եթէ ոչ՝ թող
քննութիւնը լրացուէ և վճիռը ինքն տայ : Ա-
սիկա խնդրոյն մէջն է դուրս ելնելու ճամբան է
որ կառաջարկեմ. ուրիշ միջոց մը չեմ գտ-
նել. եթէ կուզէք խնդիրը վերջացունել՝ այս-
պէս ընել պատշաճ կերէի ինձ :

ՋԱՅՆԵՐ. — Լաւ ըմբռնելու համար՝ գի-
ւանէն կը խնդրենք որ իւր առաջարկութիւն-
ները գրի առնու և կարդայ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Շատ աղէկ, թո-
ղէք արեւն որ գրի առնում և ներկայացու-
նեմ ձեզ :

Եւ քանի մը բողովէ ետե Ատենապետ
փառան հետեւեալը կարդայ :

« Ազգային ժողովը կորոչէ՞
« 1°. Ըստ որում Բ. Գրան գրեւն Ա.Ղ.ա-

« մարայ Խաչատուր կաթուղիկոսին անարար-
« տութեան վճիռ չեն կրնար նկատուիլ :

« 2°. Ըստ որում Բ. Գուան իր կողմէն
« դատարնութեան շարունակութիւնն անկարելի
« հրատարակելով, յանձնարարութիւն կրնէ Ա.Ղ.
« գին այն խնդիրը խղճովի քննել, և արդիւն-
« բնն ու Ա.Ղ.ին կարծիքն իրեն հաղորդել :

« 3°. Ըստ որում Համագումար Եկեղեցա-
« կան ժողովը կը յայտարարէ թէ, Խաչատուր
« կաթուղիկոսին անարարտ ըլլալուն՝ անոր երդ-
« մամբն համարուած է :

« Պատասխանել Վարչութեան Սրբազան
« Նախագահին որ Բ. Գրան հրատմանագրերն
« Ա.Ղ.ամարայ կաթուղիկոսին իրրե անարար-
« տութեան վճիռ չեն կրնար նկատուիլ, և
« պէտք է Համագումար եկեղեցական ժողովին
« կողմէ այս խնդրոյն վրայ կատարուած դատա-
«ւորական գործողութիւնը Բ. Գրան հաղորդ-
« ուի և խնդրուի որ բացարձակապէս յայտնէ
« թէ « այն գործողութիւնը Խաչատուր կա-
« թուղիկոսին անարարտ վճուելու բաւական կը
« համարի՞ թէ ոչ » . և եթէ չհամարիր, շնորհ
« ընէ Բ. Գուան՝ խնդրոյն քննութիւնն ինքն
« ընել և պէտք եզրած վճիռը տալ » :

Եւ շարունակեց. — Այդ, կողաչեմ է-
Ֆէնտիններ, կանխակալ դատում մ'ունենաք,
կաթուղիկոսն անմեղ կամ անարարտ վճուեցէք
ըսող չիւր. արդարութեան ատեանը Գուան է,
նա պիտի վճուէ, մեր եկեղեցական հարց ալ
դրոյս ճանչցած են, մեր միայն Գուանն մեզի Ե-
զրած յանձնարարութեան վրայ Խաչատուր կա-
թուղիկոսին ընել տուած երբման գործողու-
թիւննիս պիտի հաղորդենք Գրան՝ հարցունելով
թէ արդեօր բաւական կը համարի՞ զանի ան-
արարտ վճուելու. եթէ բաւական համարի՞ ինք
վճուած կըլլայ կաթուղիկոսին անմեղութիւնը.
Իսկ թէ որ բաւական չէ ըսէ, այն ատեն պիտի
խնդրենք որ ինք քննութիւնը լրացուէ և պէտք
եզրած վճիռը տայ : Ս.հո վերջապէս ոյս է քուէի
դնելիք վերջին կէտս : Եթէ ժողովն այս վերջին
կէտն ալ ընդունի, այնուհետեւ դրատարարութեան
ներկայացուցած որոշման ձեւ ամբողջապէս բե-
ուկի պիտի դնեմ :

Հետևապէս՝ Առնուակեան փաշային սուս-
 ջարհուիլեանց վերջինն հէտը քուէի դրուեցաւ
 սու բռուերով, և Համադումար ժողովոյ կողմէն
 կատարուած դատաւարական գործադրութիւնը Բ.
 Գրան հաղորդել և հարցունել թէ սոյն գործու-
 դութիւնը խաչատուր կաթողիկոսն անարար
 վճարու բաւական կը համարի՞, թէ ոչ » :

Ժողովն 27 ձայնից մեծամասնութեամբ
 ընդունեց և ՈՐՈՇԵՑ Համադումար ժողովին կա-
 տարած դատաւարական գործադրութիւնը Բ. Գր-
 րան հաղորդել, և կաթողիկոսն անարար վճար
 լու բաւական ըլլալը կամ չըլլալը հարցունել :

Հուսի յետոյ՝ Առնուակեան փաշան քուէի
 դրած 3 կէտերուն վրայ գրաւորապէս ներկայա-
 ցուցած որոշման ձեւն ալ վերստին կարգաւորով
 ամբողջապէս դայն ևս քուէի դրու, զոր ժողո-
 վը միաձայնութեամբ ըՆԴՈՒՆԵՑ :

Փ Ա Կ Ո Ւ Մ

ԱՅԵՆԱԳԵՏ ՓԱՇԱ. — Տեա՛րք իմ, հա-
 սանք այն վայրիկեանին՝ ուր մեր խորհրդարա-
 նակին տարեկան շրջանը բարեկալ ըստ կանոնի
 խորհրդարանս պիտի փակուի մէկ ամսուան
 համար :

Արեւելիք որ անհարկ մը նետենք մեր միտմ-
 եայ անցելոյն վրայ, որպէս զի տեաններ թէ
 ի՞նչ գործեցինք, և ի՞նչ ունինք ընելիք սպա-
 զային :

Մեր անցեալը փաստոր չէ, բայց լի է
 աշխատութեամբ, զեղուն և թաթաղուն : Ազ-
 գային գործոց սահմանադրական ընթացիցը
 մէջ մեր սրարտակոսութիւնն է Արշութեան
 համարատութիւն ընել, տարեկան ելեմուտքը
 սահմանել և օրհնողրական ամեն ու փորձական
 ծանր խնդիրները լուծել. մեր աստիճանը ըրինք
 ինչ որ կրցանք և չկրցածնու համար ցուցինք
 ազգութիւն ինչպէս որ արժանն էր, և տանք
 յորդոր և խրատոյս ու՛մ որ անկ էր :

Եթէ անցեալն սպազային առհասարակեաց
 կընայ ըլլալ, ևս յոյս ունիմ որ յառաջիկայ

տարւոյ շրջանին մէջ Ժողովը խորհրդարանական
 ձեին աւելի կերպարուորուելով, իր սրարտու-
 թիւնները պիտի կատարէ զիտովն և ամբողջա-
 պէս, և այնպէս որպէս վայել է սահմանադրեալ
 ժողովոյ : Այս կը համարձակիմ հաւատալէ աշ-
 մէն ձեզ, Տեա՛րք, որ եթէ մեր այսպէս յա-
 բատեանք, ոչ միայն մեր Առնուակեան
 կատարեւորովս ընտելանալով պիտի սովորեմք
 ընծաւոր, խաղաղ և ճիս նիսաւեր ընել, ատե-
 նակութեան բեռնն խնդրէն դուրս չեղնել, և
 ստեղծատեղեկութեան աթոռն խնդրէն մէջ չը
 մանել. այլ և Արշութեան հետ յարաբերու-
 թիւնն իս աւելի հաշտ և հարթ վիճակի մը պիտի
 վերածուի. նա պիտի սովորի տեսնել ՚ի մեզ ոչ
 իր խորհրդականն, այլ հակառիկ իր գործոց և
 նախանձտխնդիր հարցանողն, և մեր ՚ի նմա
 պիտի նկատենք ոչ մեր սրարտուր ու պաշտո-
 եացն, այլ մեր Բաղարական և Արծնական զե-
 ըրիխանութեանց և ազգին ընդհանրութեան ա-
 որնչութեանց պաշտօնական միջնորդն ու ար-
 թու ձեռքն, ազատ իր խնայատեղեկան շըր-
 ջանակին մէջ գործելու, և միշտ սրարտաստ՝ իր
 սահմանադրական սրարտգծին մէջ սրարտսխա-
 նելու և որպաշտանելու իր արարքը, միանգա-
 մայն Ազգին սրարտն ու շահերը :

Այս է Սահմանադրութեան ողին, և այս
 կը տրամադրեն անոր տաւերը՝ հասկցողին,
 զոր աւելի ճշգրութեամբ և սաւառել արդիւնքով
 գործողութեմ մտղթելով յառաջիկայ նոր տալեյ
 խորհրդարանին, կը խնդրեմ Սրբազան Նախա-
 դահն օրհնել և փակել այս տարուանը :

Երեսօրեանք միահամուտ շնորհակալու-
 թեան բուէ տունն Առնուակեան փաշային, իր
 աշխատութեանց համար :

Նոյնպէս՝ միաձայն շնորհակալութեան քուէ
 աւելն Առնուակեան Սրբազան Նախագահին,
 յատկապէս գործունակութիւնն յայտնելով Բերայի
 Ազգային Գերեզմանատան մէջ նոր շինուելիք
 Վարժարանին կառուցման Կոյսերական հրա-
 մանն վերջին օրերս ձեռք բերելու յաջողած
 ըլլալուն համար :

ՍՐԲԱԶԱՆ ԵՍԻԱԳԱՀ. — Իմ երկամեաց

պաշտօնավարութեանս առաջին տարւոյ բացման
 մէջ Ազգային Ժողովը բաւական գործեր տե-
 սաւ թէև, սակայն անցեալ տարւոյ բացման
 մէջ աւելի արդիւնք ունեցաւ, որոյ համար իմ
 շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ թէ՛ Վ. սեմ.
 Առնուակեան փաշային և թէ՛ առհասարակ երես-
 փոխան Տեա՛րքդ : Այս յուսամ որ առաջիկայ
 շրջանին մէջ Ժողովը աւելի ևս արդիւնաւորու-
 թիւն և յաջողութիւն պիտի գտնէ :

Յառաջիկայ մայիս 7 ին յաջորդ նոր տար-
 վոյ Ա. նիսաը գումարուելու սրտմամբ ասեանք
 փակուեցաւ, ժամը 10 1/2 ին : այնու սրայմա-
 նաւ որ Գիւանի վրայ գտնուած բոլոր պաշտօ-
 նական գրութիւնք սոյն ստեղծագործութեան կըջ-
 աւելու յարադրութեամբ հրատարակուին :

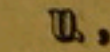
ԱՅԵՆԱԳԵՏ **ԱՅԵՆԱԳԵՏ**
 Ա. Ս. ԱԼԱԶԱՃՅԱՆ Ս. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

Ահաւասիկ, Գիւանին յանձնուած գրու-
 թիւնք :

Վ. սեմապատի Առնուակեան Փաշա
Ազգային Ժողովոյ

Առնուակեան Սրբազան Պատրիարք Հօր
 20 փետրվար թուականու առ Ազգային ժողով
 մատուցած երեք հարցմունքը և մէկ առաջար-
 կութիւնը յանձնաժողովս ու շաղրութեան սա-
 նելով՝ խորանշնչուին վրայ իւր գիտողութիւնը
 կնքուցայցին հետեւեալ կերպով :

Այն եկեղեցականայ մասին, որոնք առանց
 բանաւոր ստանափ իրենց կոչուած տեղը չեն
 կամիր երթալ ըստ նուիրատեղական կարգաց
 Հայաստանեաց Ս. Եկեղեցւոյ, յանձնաժողովս
 կառաջարկէ սոյն խնդիրն ըստ որում կրօնա-

կան՝ յղել առ Արծնական ժողով, որ եթէ ինք-
 նին չկրնայ կարգադրել Սահմանադրութեան 29-րդ
 յօդուածին համաձայն պէտք է դիմէ Եկեղեցու-
 կան Համագումար ժողովին, և ըստ նորա տը-
 նօրհնութեան՝ անհնազանդներուն վրայ հարկ ե-
 դած ստափնն ՚ի գործ դնէ (Սահմանադրութեան
 յօդուած 10րդ) :

Ք.

Այն գումարաց, որք իրենց հոգևոր հովի-
 ներուն մարմնավոր պիտայից մասին, և սա
 կեղրոնական Արշութեան սեւեցած բարոյական
 և նիւթական սրարտեաց մասին անօրնիկ կը
 գտնուին, յանձնաժողովս կառաջարկէ յղել սոյն
 խնդիրն առ Արշութեան, որ աշխարհական և
 տաճարային փորձատու անձանց խառն յանձնա-
 խորի մը միջոցաւ այս խնդրոյ լուծման դարմանն
 անցալաղ գտնել ջանայ :

Ք.

Գումարաց մէջ սահմանադրապէս կազմեալ
 ժողովները տարարող կայլ ազդեցութեան տէր
 անձանց մասին յանձնաժողովս կառաջարկէ, թէ
 կեղրոնական Արշութեան այդ կարգի անձանց
 հակազդային և հակաառհամադրական գործերը
 հաստատապէս ստուգելն ևտրք երկիցս յուղ-
 դութիւն և յօրինատարութիւն պէտք է հրաւիրէ,
 եթէ դարձեալ անաստեն և ազգային իշխանու-
 թեան շնորհունդնն՝ սոյն ստեն պէտք է Բ. Գը-
 րան միջոցաւ Պատրիարքական իշխանութիւնն
 ՚ի գործ դնէ անոնց դէմ, և սահմանադրապէս
 կազմեալ ու տարալեալ ժողովներն իրենց սաշ-
 տօնին մէջ պէտք է հաստատէ :

Ք.

Գատարուաց և դատարակաց մասին
 Առնուակեան Սրբազան Պատրիարք Հօր առ-
 ջարհութեան վրայ յանձնաժողովս կրկնէ թէ
 ոչ միայն դատատու և դատարակ, այլ և ա-
 մենայն անհատ ազգային, որ Սահմանադրու-
 թեան հակառակ կրտարին, բաղաբեր՝ գիւղեր

և թողեք վերի վայր կյուղեն , աղղային վարչութեան անհրաժեշտ կրթութիւն և անոր դէմ գրգռութիւն և աղլուկ կհանեն , պէտք է որ վարչութեան առջև դատաստանի բաշտին , և քննութեանը յանդանորին տուագուելէն ետքը ըստ օրինի պատժական ընտրութեան և կամ ընտրելութեան իրաւունքէ զրկուելով , և եթէ հարկ ըլլայ՝ քաղաքական իշխանութեան ձեռք ալ պէտք է զտրուին :

12 մարտ 1876 Անդամք յանձնած սղուկը
Ստենոպետ և Տեղեկարար
Մ. Վ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ
ՍԱՐԳԻՍ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ S. ՍԱՀԱԿ ՔԷՆ.
ՆՈՒՐԵԱՆ S. ՍԱՐԳՍԵԱՆ
Ա. ԱԼԹՈՒՆ ՏԻՒՐԻ

Թեան Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հօր և տառնեքիու երեսփոխան Տեաքց Աղղային ժողովոյ դիւանէն կ'ընենք :

Ուստի Իրաւաստութեան դիւանն՝ Այլատեան Մատթէոս Էֆէնտիլի հրաժարականին վրայ նախորդ Իրաւաստութեան դիւանի տեղեկագրոյն բովանդակութեան համաձայն ըրած եզրակացութիւնը հաստատելով , ըստ այնմ կեզրակացնէ յընչ Մատթէոս Էֆէնտիլի պատճառարանեալ հրաժարականն առ Աղղային Վարչութիւնն ի քննութիւնն :

Անդամք Իրաւաստութեան
12 մարտ 1876 Դիւանի
Ս. Երր. Եկեղ. Ս. Վ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ
ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՆ. ԱՃԷՄԵԱՆ

Ահաւատիկ . Սրբազի Մայրապետի Կտակադիրը , շնորհակալութեամբ ընկալաւ Ժողովը :

ԿՏԱԿԱԳԻՐ

ՄՐՔՈՒՀԻՈՅ ՄԱՅՐԱՊԵՏԻ

ՆԵԱՆՆԱԸ ԳՈՒՅՆԵԱՆՑ

ՅԱՆՈՒՆ ԱՍԵՆԱԿԱԼԻՆ ԱՍՑՈՒԾՈՑ

Ես՝ Սրբազի մայրապետ Եւանկան Գաբրիէանց , Հայկազն Լուսաւորչակրօն , ծնեալ 'ի Քարթալ գեղջ մերձ 'ի Կոստանդնուպօլիս , 1822 , առղջ մտօր և յօծար կամօք դամ այսօր 'ի նաւահատիւս փոխաւոր տօնի անգուզական աղղաւորոց Սրբոց Վարչութեանց 1876 Փետրվար 12/24 , կարգադրել և զրել դայս կտակ , որով Լուսաւորչական Սուրբ Աթոսոյն հարազատ սիբելի Սղղիս ընդհանրութեան նախընտր ար և անտէրունչ աղջիկ տղայոց պատասխարան և կըրթարան Որբանոցն՝ զոր յաջողեցոց հիմեւ 'ի Կոստանդնուպօլիս յամի 1866 , և օժտել և բարակորգել , անհուն ողորմութեամբն Աստուծոյ , և շնորհիւ Վեհափառ Ապա-Իււ-Աղիշ Կայսեր Օսմանեան , և սաստրօք և նուիրօք բարեբարաց աղղայնաց և օտարաց :

Ըստ հինգ հարիւր օսմանեան կանգուն տարածութեամբ , Սուլթան Աբդուլապի Գէյոզիտի վաքիկէն է , որով անուած է երկու կտոր կտրուածադիր սէնէք , որոց օրինակներն 'ի հոյ գրոչմեալ կը յարեմ կտակագրոյս :

Այն կալուածագրերն յայտ անեն թէ Որբանոցն՝ Երամեան առարկնասէր Էղբու տիկնոջ անուան Ֆիլայի կղոժ արձանագրուած է : Սակայն կալուածագրերն իմ բով են , և աւանդապաճ Տիկինն վաւերական մուրհակ տուած է՝ որբանոցն իր ստացուած ք չը վինելուն 'ի հաստատութիւն , ինչպէս կը ցուցնէ օրինակը որ 'ի վերջ կտակագրոյս :

Իսկ անոյն և մշտանջու ջուրը՝ որ Խտագիւղ Կէղիկեանց մեծ տան տալիս անչէն գեանին ներքեկէն բղկելով , ստորերկրեայ ճանրով կուգայ մինչև յՈրբանոց , սեղահանութիւն է Որբանոցիս . ոսկոյն իր երկու կտոր սկէրներն որ Զրաբաշխ պաշտօնեւթեան կողմէն անուած են , տան նախկին տէր Տաթևեան Գանիել աղղային անուան արձանագրեալ կը թան , և սա ինքնայնիր վաւերական մուրհակու հաստատած է նայն ջուրին Որբանոցի սեղահանութիւն վինելու և այս սկէրներու և մուրհակի օրինակներն կը տակիս կցելով հաղորդեմ Աղղիս :

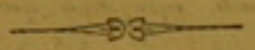
Ք ԱՄԱՐԱՆՈՅ ՈՐԲՈՑ

Այս ամբարանոց միայնակ չէնք մ'է քարուկիւր , հինգ սենեակով և սրահով . զոր Քարթալ

ՈՍՏՈՆ ԱՐԲՈՑ

Այս տուն որոց՝ զոր Տաթևեան բարեկիչատակ գերդաստանէն զնեցի ինն հարիւր յիսուն օսմանեան ոսկիի , Կոստանդնուպօլոց Խտագիւղ արուարձանի Սարիւլ սէրաթ թաղի թիւրպէ փողոցի մէջ վեց թուահամարու կառուցեալ է փայտալէն , ունեւալ երկուտասան սենեակ և սրահ , և մէկ քարալէն բաղանիւր և չըջատարեալ սարտիզօք , ուր աղբիւր մի հաստատեալ 'ի Տաթևեան Տաթևս ամիրայէ՝ անոյն և հասանուտ ջուր մատակարարէ մշտնջենապէս :

Այն տան և սրարանգին գեանն՝ չորս հա-

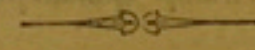

Ֆ

Իրաւաստրեան Կիւանի կողմանէ

Վսեմապատիւ Ատենապետ Փաշա Աղղային Ժողովոյ

Այլատեան Մատթէոս Էֆէնտիլի պատճառարանեալ հրաժարականին վրայ նախորդ (1874 ի բոցման) Իրաւաստութեան դիւանի առ Աղղային ժողովք մատուցած տեղեկագրոյն առթիւ Ամենապատիւ Սրբազան Հօր և տառնեքիու երեսփոխան Տեաքց ըրած ասաջարկութիւնըն , այն է ա այս տեսակ խնդիրները վերնան դիւանէն և ասոնց վրայ շխտուիս ևն . զոր Աղղային Ժողովք Դիւանիս յղած էր 'ի նախարըննութիւն , Դիւանն ուշադրութիւն տուաւ զայն , և Նիստելով որ նախորդ Իրաւաստութեան դիւանն Այլատեան Մատթէոս Էֆէնտիլի պատճառարանեալ հրաժարականին պատճառներն ուշի տշով քննած և արդարեւ քննութեան կարօտ տեսնելով զայն , և մանաւանդ տեսնելով որ նայն քննութիւնը կը պահանջէ և Մատթէոս Էֆէնտիլի Այլատեան , աւաջարկեք է յընչ Վարչութեան ի քննութիւնն , և Նիստելով որ թէ՛ այս և թէ՛ ուրիշ այս օրինակ խնդիրները Վարչութեան յղուելով ի քննութիւն և ի դատաստան , ըստ աւաջարկու-

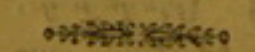
Գ

Հինգ Երեսփոխանց կողմանէ

Վսեմապատիւ Ատենապետ Փաշա

Աղղային Ժողովոյս փետրվար 20 ի նիստին մէջ երեսփոխանաց տմանց կողմէ 30 յունվար թուագրեալ բողբաղիրը նկատողութեան տունելու կամ չտանելու համար կատարուած ելևնիստով բուէարկութեան մէջ՝ տեսանք որ Կըրօնական ժողովոյ անգամ Սրժ . Տ . Երեմիա հայրն ալ ասքի վրայ Էընելով բուէարկութեան մատնակցեցաւ , և ի վերջոյ ստուգեցինք որ յիշեալ Սրժ . բահանայն երեսփոխան չէր , ինչպէս որ նայն օրը գիտագրութիւն եղաւ դիւանիգ . և այսօր ալ կուզանք ըստ օրինի գրաւոր կերպիւ բողբաղել յիշեալ բուէարկութեան ապօրինութեանը դէմ , և կ'յտանք որ դիւանը չը վարանիր նկատողութեան տանուլ այս խնդիրն և հետեարար անվաւեր հրատարակել յիշեալ բուէարկութիւնը :

12 Մարտ 1876
ՅԱԿՈՐ ԳԱԶԱԶԵԱՆ Ղ . ՀՈՎՈՒԵԱՆ
Մ . ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Կ . Ս . ԵՒԹԻԻՃԵԱՆ
Յ . ԿՐՃԻԿԵԱՆ

Որոշակիքայ ընկերութեան և Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքին համահաճութեամբ . սակայն հիմունքն անխախտ մնան և սկզբունքն անփոփոխ :

Հասկացի Տէր օրհնել Հաստատութեանս փաստարարները մինչև ցփախճան ժամանակի . և արգելուլ այն ամեն դիտարութեանց կատարումն որ շարականութեան կամ անխաճեմութեան արդիւնք ըլլալով , կրնան հիմն 'ի վեր ապարիւլ խղճովի սրբոց մկակ պատասպարան և կրթարան Որբանոցս , զոր Աստուածային կամաց , Աստուածածնի սրաչարանութեան և Ազգիս հակառակեան յանձնելով կատարագրեմ :

12/24 Փետրվար 1876 ՍՐԲՈՒՆԻ ՄԱՅՐԱՊԵՏ ՆԵԱՆ ԳԱԼՅԱՆԵԱՆՑ

Նշ . օր վարդանանց Զորավարաց : Ստորագրեալքս յայտ առնելք թէ այս ստորագրութիւնը Սրբուհի Մայրապետի Նշանեան Գաղթանանց ձեռագիրն է , զոր յատենի Թաղական Խորհրդոցս ինքնայօժար դրաւ կտակարոցս ներքեւ , գիտելով քաջ սօրին սրարունակութիւնը , և բացարձակապէս յայտնելով նաև բանիւ բերանոց թէ 1866 թուին Թաղիս մէջ հիմնած Որբանոցը , զոր տասնամեայ աշխատութեամբ յաջողեցաւ օժտել և բարեկարգել , յօժարութեամբ սրաի կը նստիլի Լուսաւորչական Հայկազեան Ազգիս ընդհանրութեան , մնալով ինքն Մայր Որբոց և վերատեսուչ Որբանոցի մինչև ցմահ :

Ի զխնաց Թաղական Խորհրդոց
Վասն Ատենադպրի Ատենապետ
Յ . ՍԻՆՆԱԿԻՒՃԵԱՆ Ս . ԱՐԱՊԵԱՆ

12 փետր . 1876 (ԿՃԻՔ Թաղ . Խորհրդոց)
Թաղ . Խորհրդարան
Ի Խառնուլ Կ . Պօլիս

Որբանոցին խառնուլանոցս
ԳԵՈՐԳ ՔԷՆՑ ԱՐՄԲՐՈՒՆԻ

Ազգային վարչութեան Տնտեսական Խորհուրդը ներկոց Կտակարգիս բնեւոր օրինաւոր կը դատէ և կը վաւերացնէ զայն :

10 մարտ 1876 Ի զխնաց Տնտես . Խորհրդոց

Ատենադպր Ատենապետ
Մ . ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ Գ . ՍԵԼԻՄԻԷՃԵԱՆ
Ի Պատրիարքարանի Հայոց
Կ . Պօլիս

Ներկոց Կտակարգիս ըստ վիսրութեան Ազգային Տնտեսական Խորհրդոց օրինաւոր դատելով կը հաստատուէր , և կը վաւերացնէր սրաչտօնական կնիքք և ստորագրութիւնք որ 'ի սմին , և ստոր երեք օրինակներէն մին Գլխահատան Պատրիարքարանի , երկրորդը Խառնուլի Թաղական Խորհրդոց և երրորդ օրինակն կտակարար Սրբուհի Մայրապետի յանձնուելու պայմանաւ . որոց 'ի հաստատութիւն կտարագրեմք և կը վաւերացնէր կնիքով Ազգային Պատրիարքարանիս յանիքերի գործադրութիւն :

Պ . Կ . ՆԵՐՍԵՍ ԱՐՏԵՊԵՍԿՈՎԵՍՍ
18 Մարտ 1876
Ի Պատրիարքարանի Հայոց
Կ . Պօլիս

ՅԱՆԿ ԽՆԴԻՐՈՑ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ԲԱՑՄԱՆ 1875 ԱՄԻ

ԿԱՐԳ ԽՆԴԻՐՈՑ

1. — Բացու մ' յարավին ի նախագահէն , և հրամարագիր Նորին Սրբազնութեան :

2. — Կազմութիւն Մայր Դիւանի :

3. — Կազմութիւն Նախաքննիչ զիւանոց :

4. — Երեսփոխանական ընտրութիւն . (38րդ խնդիր բացման 1874 սմի)

ՎԻՃԱԿ ԽՆԴԻՐՈՑ

Ա . Նիստ . 2 Մայիս 1875 . Աճեւ . § 4
Ներսէս Ս . Պատրիարքը բացաւ տանակը , յատուկ ստանկարանաբետար : — Ժողովն միանայն ըրեղունեց Ս . Պատրիարքը Հօր նրաճեալս :

ԱՒԱՐՏԵԱԼ

Բ . Նիստ . 9 մայիս 1875 . Կազմուեցաւ :
ԱՒԱՐՏԵԱԼ

Գ . Նիստ . 23 մայիս 1875 . Կազմուեցան :
ԱՒԱՐՏԵԱԼ

Ա . Նիստ . 2 Մայիս 1875 . Պարասու , Միշագիւղի , Պէշիկթաշի , Իսկ . - Սէլամիյէի , և Ելեկի գարուի ընտրութիւնք վաւերացան :

Բ . Նիստ . 9 մայիս 1875 . Իսկ . Ելեկիսահալլէի , Եւրոկիոյ , Կարնոյ ընտրութիւնք վաւերացան :

Գ . Նիստ . 6 յունիս 1875 . Մայր եկեղեցւոյ՝ Կէտիկրաչայի , և Գոււնգալուի-դրսի միացեալ քաղից ընտրութիւնք վաւերացան :

Ը . Նիստ . 4 յուլիս 1875 . Հխար և Պոչուճի գիւղի միացեալ քաղից . Խապիւղի և Սանաքիս , և եկեղեցական երեսփոխանաց ընտրութիւնք վաւերացան :

Ք . Նիստ . 1 օգոստոս 1875 . Երեւոյ՝ Քէրաստի ընտրութիւնք վաւերացան :
ԱՒԱՐՏԵԱԼ

5. — Արեւախաւանայան Կրթարանի...

Պ. Նիստ. 23 մայիս 1875. Քէօթահոյ կ...
րեւախաւանայան Արեւախաւան Կրթարանի Կ. ի հրամա...
րական ընդունուեցաւ :

Ձ. Նիստ. 4 յուլիս 1875. Ալեկզարուի
կրեւախաւաններէն Հ. Իսիկեան Կ. ի հրամարա...
կան ընդունուեցաւ :

Ժ. Նիստ. 29 օգոստոս 1875. Տիվրիկի և
րեւախաւան Ծովիկեան Կ. ի հրամարական ըն...
դունուեցաւ :

ԺԲ. Նիստ. 24 հոկտ. 1875. Մտանայի և
րեւախաւան Նորասուենիկեան Միսելիկ Կ. ի հրամա...
րակներ ընդունուեցաւ :

ԱՒԱՐՏԵԱԼ

Պ. Նիստ. 23 մայիս 1875. Իրաւասութեան
դիւանին ԵՂԵԱԼ

Պ. Նիստ 6 յունիս 1875. Ժողովն ընդունեց
սոյն դիւանին տեղեկագրին եզրակացութիւնը :

ԱՒԱՐՏԵԱԼ

7. — Առաջարկութիւն Խառն Ժողովոյ. —
Վանականաց գոյից Ժառանգութեան խնդիր :

Պ. Նիստ. 23 մայիս 1875. Կալուածոց և
Նախաձեռնութեան դիւանաց՝ ԵՂԵԱԼ

ԻՍ. Նիստ. 12 մարտ 1876. Սոյն դիւանաց
տեղեկագրին վրայ, Սահմանադրութեան վա...
նորէից գլխայն վերաջնկութեան հետ յատկապէս
պայմանաւ : ԵՂԵԱԼ

ՕՐԱԿԱՐԳ

8. — Առաջարկութիւն Բրիտանացի Կ. ի. —
Դիւանաց գումարման վերաբերեալ :

Պ. Նիստ. 23 մայիս 1875. Նախաձեռնու...
րեան դիւանին՝ ԵՂԵԱԼ

ԻՍ. Նիստ. 12 մարտ 1876. Ժողովն
ընդունեց սոյն դիւանին մատուցած տեղեկագրին
բովանդակութիւնը : ԱՒԱՐՏԵԱԼ

ԱՒԱՐՏԵԱԼ

9. — Տեղեկագիր Իրաւասութեան գլխա...
նի՝ ի վերայ պատճառարանեալ Կրթարանցի

Պ. Նիստ. 6 յունիս 1875. Իրաւասութեան
դիւանին Ս. Պատրիարք Հօր և այլոց՝ առ ի կրկին
քննութիւն, իրաւասութեան դիւանին՝ ԵՂԵԱԼ

ԻԳ. Նիստ. 26 մարտ 1876. Սոյն դիւանին
տեղեկագրին աւանդուեցաւ Մայր դիւանին :

ՊԱՏՐԱՍ

10. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

Պ. Նիստ. 6 յունիս 1875. Ժողովն ընդու...
նեց Գրաստ. և Կալուածոց միացեալ դիւանաց տե...
ղեկագրին եզրակացութիւնը : ԱՒԱՐՏԵԱԼ

ԱՒԱՐՏԵԱԼ

40. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

11. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

12. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

13. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

42. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

43. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

44. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

45. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

46. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

47. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

48. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

49. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

50. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

51. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

52. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

53. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

54. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

55. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

56. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

57. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

58. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

59. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

Պ. Նիստ. 6 յունիս 1875. Ժողովն ընդու...
նեց Գրաստ. և Կալուածոց միացեալ դիւանաց տե...
ղեկագրին եզրակացութիւնը : ԱՒԱՐՏԵԱԼ

11. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

12. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

13. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

14. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

15. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

16. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

17. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

18. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

19. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

20. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

21. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

22. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

23. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

24. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

25. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

26. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

27. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

28. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

29. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

30. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

31. — Տեղեկագիր Գրաստ. և Կալուածոց
Տեղեկագրի վրայ

Երկրորդ ընթերցումն առաջարկեալ փու...

Վիճարանու թիւն երկրորդ յոգուածոյ վրայ : որ է Թաղական մասնակարարութեան կազմակերպութիւն :

ընդունեց երկրորդ ընթերցմանը՝ առաջին յոգուածոյ վերաբերեալ Անփոփոխելի և որոշեց անցնել երկրորդ յոգուածոյ վիճարանութեան : ԹՐԱԿԱՐԴ

14. — Տեղեկագիր Վարչութեան՝ ի վերայ հրատարականի Տ. Մկրտիչ կաթողիկոսի Սոյ :

Ե. Նիստ . 20 յունիս 1875 . Իրաւաստութեան և Չեղեկագրութեան միացեալ դիւանաց՝ ԵՂԵԱԼ

Բ. Նիստ . 1 օգոստ . 1875 . Սոյն դիւանաց տեղեկագրոյն վրայ , սոյն խնդրոյն վերաբերութիւնը ԹՐԱԶԳԵԱԼ

Ժ. Նիստ . 29 օգոստ . 1875 . Ժողովն՝ Ատենադատ փառայի անփոփոխելի համաձայն՝ որոշեց յՐզի վարչութեան՝ ի տնօրէնութիւն : ԱՌԱՐՏԵԱԼ

15. — Հարցում Ալիբաճեան Մամբէլու Էֆէնտիի , առ Քաղաքական Ժողով :

Ե. Նիստ . 20 յունիս 1875 . Ի պատասխանագրութիւն՝ վարչութեան , ԵՂԵԱԼ

ԺԿ. Նիստ . 12 սեպտ . 1875 . Քաղ . Ժողովոյ պատասխանագիրը կարգացուցաւ : ԹՐԱԶԳԵԱԼ

16. — Առաջարկութիւն Ղափամանեան Միւսա Էֆէնտիի՝ երեսփոխանաց ընտրութեան հսկող զործադիր յանձնաժողովոյ Աղղային Ժուղովն ընտրութեան համար :

Բ. Նիստ . 1 օգոստ . 1875 . Նախաձեռնութեան դիւանին՝ ԵՂԵԱԼ

ԻԿ. Նիստ . 12 մարտ 1876 . Ժողովն որոշեց նկատողութեան տեսել սոյն դիւանին տեղեկագիրը , վարչական կազմակերպութեան գլխոյն վերաբերութեան երրորդ ընթերցման Ժամանակ : ԹՐԱԶԳԵԱԼ

17. — Հայտեկիցի կեդրոնական սնտուկի , Ներկայացեալ յաղղային վարչութեան :

Բ. Նիստ 1 օգոստ . 1875 . Համարակարգութեան դիւանին՝ ԵՂԵԱԼ

ԺԳ. Նիստ . 24 հոկտ . 1875 . Սոյն գիւտեհին տեղեկագիրն եկաւ : ԹՐԱԿԱՐԴ

ԺԵ. Նիստ . 7 նոյմ . 1875 . Ժողովն որոշեց՝ ներկայիւր թողալ առաջիկայ 1876 ի հաշուեկիտն ուղեկ Քաղ . Ժողովն ցմէկ յունիս : ԹՐԱԶԳԵԱԼ

18. — Հարցում Պէշկիրեան Էֆէնտիի առ Քաղաքական Ժողով :

Ժ. Նիստ . 15 օգոստ . 1875 . Ի պատասխանագրութիւն՝ առ վարչութիւն , ԵՂԵԱԼ

Ժ. Նիստ . 29 օգոստ . 1875 . Պատասխանին վարչացումը որոշուցաւ : ԹՐԱԶԳԵԱԼ

ԺԿ. Նիստ . 12 սեպտ . 1875 . Քաղ . Ժողովոյ պատասխանագիրն եկաւ : ԹՐԱԶԳԵԱԼ

ԺԵ. Նիստ . 7 նոյմ . 1875 . Քաղ . Ժողովոյ պատասխանագրով՝ ԱՌԱՐՏԵԱԼ

19. — Բաղարկութիւն երեսփոխանաց ոմանց Երջիկայի առաջարկին զէմ :

Ժ. Նիստ . 29 օգոստ . 1875 . Ի բացատրութիւն առ վարչութիւն ԵՂԵԱԼ

ԺԳ. Նիստ . 24 հոկտ . 1875 . Երեսփոխանաց ոմանց կրկին բողոքին վրայ՝ վարչութեան ԵՂԵԱԼ

20. — Առաջարկութիւն Ս. Պատրիարք Հօր և երեսփոխանաց ոմանց՝ հետզհետէ երեք տեղում բարեկարգութեան պատճառաւ հրատարական խնդրոյն վրայ :

ԺԿ. Նիստ . 12 սեպտ . 1875 . Նախաձեռնութեան դիւանին ԵՂԵԱԼ

ԻԿ. Նիստ . 12 մարտ . 1876 . Սոյն դիւանին տեղեկագրին վրայ , Ժողովն որոշեց յատուկ մասնաժողովոյ մը յանձնել , Ժրագրի մը խնդրութեան և ներկայացման համար : ԵՂԵԱԼ

21. — Հարցում վարչութեան խաան Ժուղովն՝ Աղղային Ժողովոյ ներքին կանոնադրութեան քանի մը յոգուածոյ վրայ :

ԺԳ. Նիստ . 10 հոկտ . 1875 . Նախաձեռնութեան դիւանին՝ ԵՂԵԱԼ

22. — Նորոգ Հարցում Պէշկիրեան Էֆէնտիի՝ Քաղաքական Ժողովոյ պատասխանագրութեան վրայ :

ԺԳ. Նիստ . 10 հոկտ . 1875 . Ժողովը որոշեց անցունել՝ ԹՐԱԿԱՐԴ

ԺԳ. Նիստ . 24 հոկտ . 1875 . Ժողովը ընդունեց Քաղ . Ժողովոյ ճրագրակարգը , զոր առաջ էր հարցադրին անպատշաճ ունեւ համար , և որոշեց լսել հարցման պատասխանը : ԹՐԱԿԱՐԴ

ԺԵ. Նիստ . 7 նոյմ . 1875 . Ժողովը ընդունելի նկատեց Քաղ . Ժողովոյ պատասխանագիրը և վստահութեան քուէ տուաւ : ԱՌԱՐՏԵԱԼ

23. — Հրամարտագիր Ս. Պատրիարք Հօր

ԺԹ. Նիստ. 24 հուլիս. 1875. Ժողովն միաձայն չընդունելով սրատգանադրության մը յանձնեց, ճանուցանել Կորիկն Սրբազնության:

ՅԳԵԱԼ

ԺԽ. Նիստ. 7 հուլիս. 1875. Պատգամաւորութեան բացատրութեան վրայ, ժողովը վատաւորիւն յայտնեց Ս. Պատրիարք Հօր համար, և դարձեալ որոշեց Կորիկն Սրբազնութեան հրամարտականը որ և է կերպիսի տերերունեցի ըլլալը:

ԱՒԱՐՏԵԱԼ

24. — Նամակ Ազգային Վարչութեան Թաւան ժողովոյ վարչական ժողովոյ դեր-նամակազանց ընտրութեան խնդրոյն վրայ:

ԺԻ. Նիստ. 12 դեկտ. 1876. վիճարանութեան ներարկեցաւ:

ԱՒԱՐՏԵԱԼ

25. — Բողոք 5 երեսփոխանաց. — ԺԸ. Կաթին կատարած քուէարկութեան վէճ:

ԺԹ. Նիստ. 20 փետր. 1876. Ժողովն որոշեց նկատողութեան տակաւ յողորմագիրը՝ յատուկ Մասնաժողովոյ մը միջոցաւ:

ՅԳԵԱԼ

26. — Ս. Առաջարկութիւն Ս. Պատրիարք Հօր. — Մտադիր գործադրութեան կէտակոյց, և ապահովութեան ընչից անակը որոյ, ներկայացեալ ի Թաւան ժողովոյ:

ԺԹ. Նիստ. 20 փետր. 1876. Ժողովն որոշեց վարչութեան պատրաստած ծրագիրն սուգործեալ հաղորդել երեսփոխանաց, և յաւորդ ետիկն նկատողութեան տակաւ:

ՕՐԱԿԱՐԳ

Ի. Նիստ. 27 փետր. 1876. Ժողովն որոշեց՝ այն ծրագիրն յանձնել Ս. Պատրիարք Հօր արդէն կայացեալ մասնաժողովոյ հետ աւելցնելով դիտողութիւն ընդ երեսփոխանները, և ասանց սրբազրածը մատուցանել Բ. Գրան:

ԻԲ. Նիստ. 19 մարտ 1876 Բ. Գրան մատուցեալ ծրագրին պատճէկն արձանագրեցաւ:

ԱՒԱՐՏԵԱԼ

27. — Բ. առաջարկութիւն Ս. Պատրիարք Հօր. — Աւթմանարայ կամ տղիկաւան խնդիր:

ԺԹ. Նիստ. 20 փետր. 1876. Ժողովն որոշեց նկատողութեան տակաւ յատուկ մասնաժողովոյ մը միջոցաւ:

ՅԳԵԱԼ

ԻԱ. Նիստ. 12 մարտ 1876. Մասնաժողովոյ թէ մեծամասնութեան և թէ փոքրամասնութեան կողմանէ կրկին տեղեկագիրք ներկայացան ժողովին:

ՕՐԱԿԱՐԳ

ԻԳ. Նիստ. 26 մարտ 1876. Ժողովն ընդունեց Ստեփան փաշայի առաջարկութիւնը:

ԱՒԱՐՏԵԱԼ

28. — Գ. առաջարկութիւն Ս. Պատրիարք Հօր. — Խնդիր Սոյ:

ԺԹ. Նիստ. 20 փետր. 1876. Ժողովն որոշեց նկատողութեան տակաւ յատուկ մասնաժողովոյ մը միջոցաւ:

ՅԳԵԱԼ

ԻԱ. Նիստ. 12 մարտ 1876. Ժողովն ընդունեց մասնաժողովոյ մատուցած տեղեկագրին կցակցութիւնը:

ԱՒԱՐՏԵԱԼ

29. — Գ. առաջարկութիւն Ս. Պատրիարք Հօր. — Իւրիկ խնդիր:

ԺԹ. Նիստ. 20 փետր. 1876. Ժողովն որոշեց նկատողութեան տակաւ յատուկ մասնաժողովոյ մը միջոցաւ:

ՅԳԵԱԼ

Ի. Նիստ. 27 փետր. 1876. Ժողովն ընդունեց մասնաժողովոյ մատուցած տեղեկագրին կցակցութիւնը:

ԱՒԱՐՏԵԱԼ

30. — Ե. առաջարկութիւն Ս. Պատրիարք Հօր. — Խնդիր երթնելութեան ծախսը վասն սրբաբնակարան շարքերու շինման:

ԺԹ. Նիստ. 20 փետր. 1876. Ժողովն որոշեց նկատողութեան տակաւ յատուկ մասնաժողովոյ մը միջոցաւ:

ՅԳԵԱԼ

Ի. Նիստ. 27 փետր. 1876. Մասնաժողովոյ մատուցած տեղեկագիրը ի նկատաւան վարչութեան յղելով, Ատեմասեա փաշայի առաջարկութիւնը ընդունեց ժողովը:

ԱՒԱՐՏԵԱԼ

31. — Զ. առաջարկութիւն Ս. Պատրիարք Հօր. — Խնդիր վաւերացման վարչական հրահանգ:

ԺԹ. Նիստ. 20 փետր. 1876. Ժողովն որոշեց նկատողութեան տակաւ յատուկ մասնաժողովոյ մը միջոցաւ:

ՅԳԵԱԼ

Ի. Նիստ. 27 փետր. 1876. Ժողովն ընդունեց մասնաժողովոյ մատուցած տեղեկագրին կցակցութիւնը:

ԱՒԱՐՏԵԱԼ

32. — Է. առաջարկութիւն Ս. Պատրիարք Հօր. — Հարցում վասն Պատրիարքական սրատգանադրութեան:

ԺԹ. Նիստ. 20 փետր. 1876. Ժողովն որոշեց նկատողութեան տակաւ յատուկ մասնաժողովոյ մը միջոցաւ:

ՅԳԵԱԼ

ԻԱ. Նիստ. 12 մարտ 1876. Մասնաժողովոյ մատուցած տեղեկագրին սեցաւ:

ՕՐԱԿԱՐԳ

ԻԲ. Նիստ. 19 մարտ 1876. Ժողովն ընդունեց Մայր դիւանին առաջարկութիւնը:

ԱՒԱՐՏԵԱԼ

33. — Ը. առաջարկութիւն Ս. Պատրիարք Հօր.

ԺԹ. Նիստ. 20 փետր. 1876. Ժողովն որոշեց նկատողութեան տակաւ յատուկ մասնաժողովոյ մը միջոցաւ:

ՅԳԵԱԼ

բիարք Հօր : — Խնդիր Մուրատեան վարժա-
րանի :

34. — Թ. առաջարկութիւն Ս. Պատ-
րիարք Հօր : — Հարցում զանազան խնդրոց
վրայ :

Ա. — Կեղեցականաց իրենց կոչուած
պաշտօնին չերթանուն նկատմամբ :

Բ. — Գաւառաց' իրենց հոգևոր հախուց
սխառք, և առ Կեղրոնական վարչութիւն
պարտաբերին չհատուցանելուն նկատմամբ :

Գ. — Գաւառաց մէջ ազգեցութեան տէր
ճարդոց նկատմամբ :

Դ. — Գեղեր և թաղեր յաղելու աշխա-
տող վարժապետաց' դատաստաց և ընկերու-
թեանց նկատմամբ :

35. — Բողոքագիր կեղեցական երեսփա-
նանաց . — Երկրորդ անվտանգ դէմ :

36. — Աղերագիր պանդուխտ Տվրիկ-
ցոց :

37. — Առաջարկութիւն Խթիճեան Կ.
էֆենտի . Ժողովոյն ներքին կանոնադրութեան
վերաբնութեան վերաբերեալ : (10դ դ խնդիր
1874 ի բացման)

28. — Առաջարկութիւն Ղազարուեան Բ.
էֆենտի . Ժողովոյն ներքին կանոնադրութեան

յուրեց' նկատողութեան տեսուչ յատուկ Մասնաժո-
ղովոյ մը միջոցա :

ԻԱ. Երևա . 12 մարտ 1876 . Մասնաժողովոյ
մատուցած տեղեկագիրն փոփոխութեամբ մը ըն-
դանուեցաւ ԱԻԱՐՏԵԱԼ

ԺԹ. Երևա . 20 փետր . 1876 . Ժողովն որո-
շաց' նկատողութեան տեսուչ յատուկ Մասնաժողո-
վոյ մը միջոցա :

ԻԳ. Երևա . 26 մարտ 1876 . Մասնաժողովոյ
տեղեկագիրն աւանդեցաւ Մայր դիւանին : ՊԱՏՐԱՍ

Ի. Երևա . 27 փետր . 1866 . Սահ.Վ. վերա-
բրնութեան օրակարգին շտրպելու պայմանաւ ,
ՕՐԱԶԳԵԱԼ

Ի. Երևա . 27 փետր , 1876 . Առ ի տեղեկա-
դրութեան վարչութեան' 8ԳԵԱԼ
ԻԳ. Երևա . 26 մարտ 1876 . Տիրիկցոց խ-
րոջ մատուցած աղերագիրն ալ ի անօրէնութիւն և
տեղեկագրութեան վարչութեան , 8ԳԵԱԼ

ԻԱ. Երևա . 12 մարտ 1876 . Կախաձեռ-
նութեան դիւանին տեղեկագրին վրայ , Ժողովն բն-
դանեց անցանել ՕՐԱԿԱՐԳ

ԻԱ. Երևա . 12 մարտ 1876 . Կախաձեռնու-
թեան դիւանին մատուցած տեղեկագրին բնութիւն

վերաբնութեան վերաբերեալ : (21 դ խնդիր
1874 ի բացման)

29. — Առաջարկութիւն Պէկեան և Ի-
փէկճեան Էֆենտիներու , Ժողովոյն ներքին կա-
նոնադրութեան վերաբնութեան վերաբերեալ :
[21 դ խնդիր 1874 ի բացման]

40. — Առաջարկութիւն Սրբուհոյ Մայրապետի
մատուցեալ Ի Ս . Պատրիարք Հօրէ :

41. — Խնդիր գինուորական տրոց , ներ-
կացացեալ Ի Ս . Պատրիարք Հօրէ :

42. — Բողոք Հինգ երեսփոխանաց' փե-
տրուար 20 ի նկատին մէջ կատարուած յուկար-
կութեան մը դէմ :

Եր' կանոնադրութեան վերաբնութեան ժամուն վե-
րապանելու պայմանաւ ՕՐԱԶԳԵԱԼ

ԻԱ. Երևա . 12 մարտ 1876 . Կախաձեռնու-
թեան դիւանին մատուցած տեղեկագիրն ընդունուե-
լաւ : ԱԻԱՐՏԵԱԼ

ԻԲ. Երևա . 19 մարտ 1876 . Ժողովն որոշեց
ուսուցչութեան հարդոցի երեսփոխանաց :

ԻԳ. Երևա . 26 մարտ 1876 . Ժողովն ընդունեց
սոյն կտակը և շնորհակալութիւն արտասանեց առ
Մորուհի Մայրապետն : ԱԻԱՐՏԵԱԼ

ԻԴ. Երևա . 19 մարտ 1876 . Ժողովն որոշեց վար-
չական մասնաժողովոյն խմբագրած գրութիւնն , ու
Բ. Իրեկն և կա՛մ պատասխանագիրը արձանագրել :
ԱԻԱՐՏԵԱԼ

ԻԵ. Երևա . 26 մարտ 1876 . Մայր դիւանին
տեղեկուած ըլլալով , արձանագրեցաւ : ՕՐԱԶԳԵԱԼ

Ազգային ժողովոյ 1873 ամի բացման խնդրոց կարգի տուժարէն օրինակեալ սոյն ցանկէն կը տեսնուի, որ Ազգային ժողովոյ ներկայացեալ են՝ 42 խնդիրք որք հետեւեալ վիճակն ստացած են :

26	խնդիրք՝	Ա.Ա.ՐՏԵԱ.Ա.
7	»	ՕՐԱԶԳԵԱ.Ա.
5	»	ՅՂԵԱ.Ա.
2	»	ՊԱՏՐԱՍՏ
2	»	ՕՐԱԿԱՐԳ.

42		

Ժողովը, սոյն բացման մէջ՝ խնդրէս վերի ցանկէն կտեսնուի՝ նկատողութեան առաւ. նաև նախընթաց 1874 ի բացման շաւարտեալ 21 խնդիրներէն 12 ը միայն. և 9 խնդիր տակաւին կը մնան նոյն ամի խնդրոց կարգի տուժարին մէջ, զորս աստ կը նշանակենք իրենց խնդրոց կարգի թուահամարներով :

16. — Համարատուութիւն Քաղաքական ժողովոյ 1870—71 ամի :

Համարատուութիւնք Ռ. և Տ. Խորհրդոց և Հիւանդանոցի Հոգարարութեան :

17. — Համարատուութիւն Քաղաքական ժողովոյ 1872—73 ամի :

18. — Համարատուութիւն Արժանական և Քաղաքական Խառն ժողովոյ, 1872—73 ամի :

22. — Առաջարկութիւն Խիւղիճեան Էֆէնտիի՝ հին պարտուց արդէն վճարեալ մասին շէնորհակալութեան բուէ ստորւ համար :

23. — Առաջարկութիւն Նախագահ Արքազանի վասն շինութեան ժողովարանի :

25. Քննութիւն ազգային նախընթաց անցից (6 առաջարկութեանց Խիւղիճեան Էֆէնտիի) :

Ք. Նիստ 22 նոյեմբեր 1874 : Նախարանից ղիւանաց յղուեցան : ՅՂԵԱ.Ա.

Ք. Նիստ 22 նոյեմբեր 1874 : Նախարանից ղիւանաց յղուեցաւ : ՅՂԵԱ.Ա.

Ք. Նիստ 22 նոյեմբեր 1874 : Նախարանից ղիւանաց յղուեցաւ : ՅՂԵԱ.Ա.

Ք. Նիստ 6 դեկտեմբեր 1874 : Սրածպուեցաւ միև յև նոյն ժամանակի համարատուութիւնը :

Ք. Նիստ 6 դեկտեմբեր 1874 : Ժողովն ընդունեց ժողովարանի մը շինութեան պէտքը և Նախագահ Սրազանին յանձնեց մասնաժողովոյ մը ձևօր տնոր ժրագիրը բերել ժողովին : ՅՂԵԱ.Ա.

Ք. Նիստ 20 դեկտեմբեր 1874 : Ժողովն ընդունեալ իրաւաստութեան ղիւանին տնդեկագիրը քննելու մասնաժողովոյ մ'ընտրութիւնը թրակարգն սցատց : Ք. Նիստ 17 յունվար 1875 : Քննելու մասնաժողովն ընտրուեցաւ : ՅՂԵԱ.Ա.

29. — Առաջարկութիւն Ք. Ղազարուեան Էֆէնտիի նախարդ վարչութեան ձեռքբաւն պակաս մնացած համարատուութեանց համար :

30. Համարատուութիւն Արժանական ժողովոյ 1872—74 ամաց :

31. Համարատուութիւն վանօրէից խորհրդոյ 1872—74 ամաց :

Ք. Նիստ 20 դեկտեմբեր 1874 : Ք. Ղիւանի ղիւանաց ղիւանից յղուեցաւ : ՅՂԵԱ.Ա.

Ք. Նիստ 20 դեկտեմբեր 1874 : Ղիւանաց ստրեան ղիւանին յղուեցաւ : ՅՂԵԱ.Ա.

Ք. Նիստ 20 դեկտեմբեր 1874 : Կարուտեց ղիւանին յղուեցաւ :

Ք. Նիստ 17 յունվար 1875 : Սոյն ղիւանին եկած տնդեկագիրն թրակարգն սնցաւ :

ԱՏԵՆԱԴՊԻՐ
Ն. Ս. ԱՄԵՆՅԱՆ

ԱՐԳԱՅԻՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

1. Տ. Խորեն	Արքեպիսկոպ.	Նար-սել յ	ԱՅԵԱԶԳԵՏ
2. Տ. Կարապետ	Եպիսկոպ.	Սերոբեան	
3. Տ. Ներսէս	Վ.	Աղանեան	ԱՅԵԱԶԳԵՏ
4. Տ. Աճրուստ	»	Ռարինեանց	
5. Տ. Գէորգ	»	Դերմակեան	
6. Տ. Զարարիա	»	Ջիւղիւթեան	
7. Տ. Խորեն	»	Կիրայեան	
8. Տ. Յովհաննէս	»	Փարսպեան	
9. Տ. Արիստակէս	Ք.	Մարգրէեան	
10. Տ. Գրիգոր	»	Նրամեան	
11. Տ. Գրիգոր	»	Աճէմեան	
12. Տ. Երեմիա	»	Խաղիսի	
13. Տ. Սիւրբառ	»	Ստեփաննոսեան	
14. Տ. Վրդանէս	»	Միջաղիսի	

ՔԱՂԱՍԻՍԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

1. Սիմոն	Մարտառեան	պէջ	ԱՅԵԱԶԳԵՏ
2. Միքայէլ	Մամիկանեան	Լիլիւտի	ԱՅԵԱԶԳԵՏ
3. Աբրահամ	Հարենց	»	
4. Ասաֆա	Իկիտարեան	»	
5. Խաչիկ	Ալեանարեան	»	
6. Կարապետ	Փարսպեան	»	
7. Մկրտիչ	Խառեան	»	
8. Յակոբ	Կոստանց	»	
9. Յարութիւն	Գափամանեան	»	
10. Յարգիս	Աբրահամեան	»	
11. Սարգիս	Արապեան	»	
12. Սիմոն	Միքայէլեան	»	
13. Սիմոն	Նորատունկեան	»	
14. Ստեփան	Խեղիբեան	»	

ՀԱՅԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳԵՂԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՄԱՐԿԱԿԱՆ ԳՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

1	Հայկական	Մարկական	1
2	Հայկական	Մարկական	2
3	Հայկական	Մարկական	3
4	Հայկական	Մարկական	4
5	Հայկական	Մարկական	5
6	Հայկական	Մարկական	6
7	Հայկական	Մարկական	7
8	Հայկական	Մարկական	8
9	Հայկական	Մարկական	9
10	Հայկական	Մարկական	10
11	Հայկական	Մարկական	11
12	Հայկական	Մարկական	12
13	Հայկական	Մարկական	13
14	Հայկական	Մարկական	14
15	Հայկական	Մարկական	15

ԳԵՂԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՄԵՓՈԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՂՈՂԱԿԱՆ ՄԱՐԿԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՈՂՈՎՈՑ ԵՄԱՌՈՑ ԾԱՏԿԱՅԵՍԱՒ

1	Հայկական	Մարկական	1
2	Հայկական	Մարկական	2
3	Հայկական	Մարկական	3
4	Հայկական	Մարկական	4
5	Հայկական	Մարկական	5

Արձախույն է հիանաատան Գաղթարքարանի, և Ղալաթիյ Ս
Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ բանկայր և Հայ գրադանաւաց քոթ

1	Հայկական	Մարկական	1
2	Հայկական	Մարկական	2
3	Հայկական	Մարկական	3
4	Հայկական	Մարկական	4
5	Հայկական	Մարկական	5
6	Հայկական	Մարկական	6
7	Հայկական	Մարկական	7
8	Հայկական	Մարկական	8
9	Հայկական	Մարկական	9
10	Հայկական	Մարկական	10
11	Հայկական	Մարկական	11
12	Հայկական	Մարկական	12
13	Հայկական	Մարկական	13
14	Հայկական	Մարկական	14
15	Հայկական	Մարկական	15